

A C A D E M I A R O M Â N Â
MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE
SERIA III. TOMUL XVIII. MEM. 9.

UN EPISOD REVOLUȚIONAR
IN LUPTELE NAȚIONALE ALE
ROMÂNILOR DE PESTE MUNȚI
ACUM O JUMĂTATE DE VEAC

DE

ALEX. LAPEDATU
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

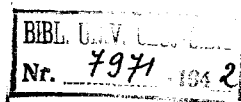

MONITORUL OFICIAL | DEPOZITUL GENERAL
ȘI IMPRIMERIILE STATULUI | CARTEA ROMÂNEASCĂ
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ | B-DUL ACADEMIEI, 3-5

BUCUREȘTI

1937

12032

UN EPISOD REVOLUȚIONAR ÎN LUPTELE NAȚIONALE ALE ROMÂNILOR DE PESTE MUNȚI ACUM O JUMĂTATE DE VEAC

DE

ALEX. LAPEDATU
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

Sedința dela 23 Octomvrie 1936

De când Gh. Lazăr trecu Carpații să întemeieze învățământul național în Țara-Românească și Gh. Asachi chemă, în același scop, pe cei dintâi profesori români ardeleni la Iașii Moldovei, — de atunci, timp de un secol, șiruri neîntrerupte de intelectuali români de dincolo de munți, din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș, au trecut, an de an, pe urmele și după pilda lor, în « țară », cum numeau ei patria-mumă, să îndeplinească funcțiuni culturale de care era atâta trebuință aci, ca 'n orice Stat în plină și activă organizare și dezvoltare națională.

Rolul pe care acești cărturari ardeleni l-au îndeplinit — ca profesori, profesioniști liberi și publiciști — în fostele Principate și 'n vechiul Regat este cu adevărat grandios, iar numărul lor cu adevărat impresionant. Căci, în afară de cei ce și-au închinat rostul lor învățământului de acasă, de cei ce s'au dedicat misiunii clericale și de puținii ce s'au putut menține în profesiile libere și în presa națională, încolo, tot ce poporul român din Dacia superioară a putut da, vreme de un veac, ca elemente de progres cultural, a trebuit să treacă munții dincoace, să-și caute azil și condițiuni mai prielnice de traiu.

Evident, ceea ce-i mâna pe acești oameni încoace, pe căile pribegiei și ale dișterării, nu era numai necesitatea de a-și câștiga și asigura fiecare o situație materială, ci, în același timp, o parte de ideal: dorul unei vieți naționale libere și

nestingherite întru îndeplinirea năzuințelor lor sufletești. Căci ei au fost campionii cei mai activi și devotați, nu numai ai idealului cultural, ci și ai celui politic al neamului — ai « daco-românismului », cum, în genere, era numit acest ideal. Iar pentru aceasta nu militau numai intelectualii de peste munți, ci și ceilalți frați ai lor veniți în țară, să se afirme și valideze în viața economică.

Mărturia pe care agentul polon în Țările Române — Woronicz — al revoluționarilor Principelui Adam Czartoryski ne-a lăsat-o în această privință este foarte caracteristică și prețioasă, întru cât el prezintă pe acești din urmă ca și pe intelectualii ardeleni, ca cei mai conștiincioși și aprigi propagandiști și luptători ai unității române integrale. Și aceasta la 1838, adică în epoca când de abia se înfiripa, în formulele concrete și precise de mai apoi, postulatele politice naționale ce stau la baza constituirii și dezvoltării Statului unitar român de astăzi.

« Ardelenii care vin aci ca profesori și ca negustori — scrie Woronicz — sunt cei mai vajnici propagatori ai ideii unității naționale. Ardealul — continuă el — strămtorat în dezvoltarea sa națională, vine în întâmpinarea Românilor cari au o situațiune ceva mai bună. Ardelenii, persecutați de Unguri și de Austrieci, vin în Țara Românească, unde înrâurirea lor e foarte mare, grație culturii lor mai alese și spiritului lor mai activ ». (P. P. Panaitescu, *Planurile lui Ioan Câmpineanu pentru unitatea națională a Românilor*, Cluj 1924, p. 8).

Negreșit, cu cât starea de spirit a societății române din fostele Principate se împregna de necesitatea realizării postulatelor naționale și cu cât puterea și prestigiul politic al noii Români se afirma, cu atât propaganda și lupta Românilor ardeleni — intelectuali și negustori — se întetea și întărea. În mijlocul lumii din țara cea veche, ei fură și rămaseră fermentul de căpetenie al ideii politice de unitate românească. Nu este școală secundară sau superioară în vechiul Regat în care cărturarii ardeleni să nu fi profesat, în permanență, idealul național. Și nu este oraș în care ei să nu fi fost priviți de conțetățenii lor ca aposto i ai acestui ideal.

Amintirea lor, ca atare, este și astăzi încă vie și stăruitoare în sufletul celor ce i-au apucat sau i-au cunoscut măcar din

relatările urmașilor. E suficient să citească bunăoară cineva monografia pe care răposatul Episcop al Hușilor, Iacov Antonovici, a consacrat-o lui Ioan Popescu (Bârlad 1927), întemeietorul și organizatorul învățământului național din Bârlad, ca să vadă ce suflète mari, eroice, de idealişti jertfitori, au fost acești minunați oameni. O monografie asupra lor este absolut necesară. Căci numai prin o asemenea scriere se va putea pune în evidență rolul covârșitor pe care l-au îndeplinit și serviciile imense pe care le-au adus cauzei naționale întru pregătirea și realizarea unității noastre politice.

În vieța publică a țării acești cărturari ardeleni au fost și au rămas înainte de orice Români, luptători, pe toate căile și prin toate mijloacele, pentru idealul național. De aceea îi găsim în toate societățile întemeiate ca instrumente ale acestui ideal, cum și pretutindeni unde era o acțiune pentru promovarea lui. Refractari hotărâți ai curentelor sau doctrinelor politice, sociale și culturale, care excludeau din preocuparea lor principiul național, ei nu au luptat decât pentru ideile liberale, democratice și naționale ale timpului. De aceea s'au bucurat de marea încredere și simpatie a reprezentanților acestor idei, cari le-au deschis toate căile ascensiunilor în vieța publică a României.

În schimb în politica oficială a Statului român nu s'au amestecat, decât în măsura în care erau îndreptățiți să o facă ca cetățeni și ca purtători de demnități ori de răspunderi în structura și organizațiunea sa. O singură dată au încercat să forțeze lucrurile în această privință, să meargă înaintea însăși a destinului istoric. E acțiunea revoluționară de acum o jumătate de veac, care face obiectul acestei comunicări și pe care, cu bunăvoința și îngăduința d-voastră, voi încerca a o expune în cele următoare.

I

Lumea românească din Capitala țării, în special Ardelenii stabiliți aci, trăiau, în vremea aceea, într'o continuă agitație națională.

La 1882 se fondă societatea naționalistă « Carpații ». Peripețiile prin care trecu înființarea acestei societăți arată, mai bine

ca orice, starea de spirit de care vorbeam a Ardelenilor din București. Căci, ca să vădească public caracterul ei, hotărîră să o numească « Iredenta română ». La intervenția de sigur a unor factori cu răspundere, se schimbă numirea în « Carpații » — simbol al unității române. Se știa însă că este societatea iredentistă a Românilor ardeleni din țară, cari, însuflețiți pentru scopul ce urmărea, fondară, îndată, filiale ale ei în toate centrele în care aceștia se găseau în număr mai mare și cu stare mai bună — Brăila, Galați, Ploești etc.

Sfîntirea steagului societății dădu loc la o impresionantă manifestație națională. Negăsind nicio biserică în care să se facă această solemnitate, Carpatinii se duseră în sala Orfeu, unde, sub președinția venerabilului avocat și publicist bănățean, fost membru al acestei Academii, Vasile Maniu și a înflăcăratelor sale cuvinte, se îndeplini actul sfîntirii, cu un ritual care amintește — scrie canonicul Ioan Georgescu (*Școlile din Blaj*, în *Boabe de Grâu*, București 1933 [a. IV, Nr. 6], p. 349) — ceremoniile din catacombele primelor veacuri creștine: membrii, doi câte doi, trecură pe sub steagul tricolor, făcându-și semnul crucii și sărutându-i cu înfiorare cutele.

La 1883 se produse intrarea noastră în lagărul puterilor centrale ale triplei alianțe, prin tratatul cu Austro-Ungaria. Evenimentul provoacă o mare decepție printre Românii ardeleni cari vedeau în acest tratat piedica de căpetenie a realizării mai apropiate a idealului lor național. La 1884 serbarea centenarului revoluției lui Horia, interzisă în Ungaria, se putu face la București numai după multe și neplăcute incidente cu poliția, care avea ordin să supravegheze ca nu cumva să se producă demonstrațiuni ostile la Legațiunea austro-ungară. În fine, la 1885, anul în care suntem, se înființă în sprijinul politicei de maghiarizare a Statului unguresc, Kultur-egylet-ul ardelenesc, faimoasa societate Emke, pentru desnaționalizarea elementului românesc de peste munți.

Toate aceste fapte și întâmplări erau de natură să turbure și să agite conștiințele și sufletele românești, cu deosebire ale tineretului ardelenesc din București și ale celor ce simțeau la fel cu el. Acel ce se puse în fruntea agitației era un fost elev al școalelor din Blaj, atunci student la Universitatea din

București și redactor la presa naționalistă din Capitală, bine cunoscut și mult iubit în cercurile compatrioților pentru fanatismul său național și pentru darul cu care știa să animeze pe toți, cu cuvântul și cu scrisul său, pentru cauza Românilor robiți stăpânirii ungurești — Gheorghe Secășanu.

Fire independentă și hotărâtă, pe dată ce trecu în țara liberă înțelese să se pună, cu toată ardoarea și vigoarea, în slujba națiunii sale, militând, activ și intens, pentru liberarea fraților de acasă, pentru apărarea lor de maghiarizarea de care erau amenințați. Spiritul său conspirator și revoluționar, de care dăduse dovadă încă la Blaj, prin legătura secretă făcută cu colegii săi de clasă pentru serbarea zilei de 3/15 Mai, avea să se manifesteze, de sine înțeles, mai cu seamă aci.

Căci, priceput și energic organizator, puternic și irezistibil animator, el este întemeietorul Soc. « Carpați », el port-drapelul Românilor revoltat în presa din București — mai întâi la « România Liberă » apoi la propriul său ziar « Unitatea Națională », el organizatorul serbării pentru comemorarea centenarului revoluției lui Horia, cu un răsunet atât de puternic în țară, serbare la care se puse bazele unui partid al iredentei române și tot el autorul ideii publicării și răspândirii unei proclamațiuni revoluționare cu prilejul constituirei Kultur-egylet-ului la Cluj, în August 1885, ca un răspuns dezesperat la intențiile maghiarimei ardelenene de a nimici ființa națională a neamului românesc transcarpatin.

Ideile sale iredentiste și acțiunea sa revoluționară erau de altminteri bine cunoscute, de sigur chiar și în cercurile oficiale, din broșura pe care o publicase cu un an mai înainte sub inițialele numelui său G. S.: *Românii de peste munți — câteva chestiuni de actualitate* (București, Tip. St. Mihalescu, 1884), — broșură, în care, după ce descrie situațiunea grea a acestora, în constatări și cuvinte impresionante și arată ce este a se înțelege prin « rezistența pasivă », el preconizează, ca mijloc de mântuire, educația revoluționară, în familie, în școală, în societate, pretutindeni și, firește, la capăt, revoluția însăși, care trebuia susținută de Ardelenii imigrați în țară și de frații de aci, cu toate puterile și prin toate mijloacele, ca singura ce mai putea salva soarta neamului de acolo.

În toate lucrările sale, Gh. Secășanu fu secondat de Gh. Ocășanu, absolvent al Liceului român din Brașov și student și el la Universitatea din București. În desăvârșită comunitate de credințe și sentimente, ambii se legară printr'o strânsă și intimă prietenie și colaborare. De aceea îi întâlnim mereu împreună, la toate manifestațiunile naționale — la « Carpați », în presă, la serbarea centenarului revoluției lui Horia și la redactarea proclamației revoluționare de care am vorbit și ai cărei autori s'au mărturisit, de îndată ce s'au pornit cercetările pentru aflarea lor și stabilirea răspunderilor.

II

Proclamațiunea aceasta avea să fie, în intenția autorilor, cum am spus, un răspuns dezesperat la politica de maghiarizare a Statului ungar și a națiunii maghiare. În adevăr, politica *sistematică* a Statului ungar pentru desnaționalizarea elementului românesc de peste munți începe în jurul anilor 1880. Ea este în directă legătură cu ascensiunea politică a României. Căci numai după ce aceasta își câștigă independența și se proclamă regat, — numai atunci Ungurii văzură, în aceste evenimente, de natură a consolida și a asigura dezvoltarea viitoare, în sens național, pan-românesc, a noului Stat dunărean, un pericol pentru vechiul lor Stat milenar, prin afirmarea crescândă a veleităților iredentiste ale populației sale și prin tendințele centrifugale, asemenea crescânde, ale Românilor ce se găseau sub stăpânirea Coroanei Sf. Ștefan. Și numai atunci se ivi, pentru dânșii, necesitatea unei politici sistematice de maghiarizare a acestor Români prin desnaționalizare forțată, violentă.

Nu e, de sigur, momentul de a urmări întregă această politică, dela legea pentru maghiarizarea învățământului primar din 1879 până la faimoasa zonă culturală a Contelui Apponyi din 1918, ca să dovedim că, în adevăr, ascensiunea României, prin consolidarea poziției sale ca Stat național și prin prestigiul ce-și câștigă an cu an în concertul puterilor din sud-estul Europei, a avut, ca urmare, o serie întregă de măsuri, care de care mai draconice, pentru desnaționalizarea elementului

românesc de peste Carpați, spre a se împiedeca, dacă se putea, fatalitatea unirii lui cu patria-mumă.

E suficient să arătăm că în serviciul acestei politice se puse imediat și societatea maghiară, stimulată și susținută, moral și material, tot de Stat. Astfel, în Ardeal, unde se considera că pericolul e mai mare și unde deci trebuia lucrat mai intens și cu rezultate mai grabnice, se puse la cale înființarea unei societăți culturale maghiare, al cărei scop, după program, după declarațiile conducătorilor și după comentările presei, era desnaționalizarea elementului românesc sau, în formele eufemistice ale conducătorilor ei, readucerea la matcă a elementului maghiar romanizat. Este faimosul « Erdély magyar Kultur egylet », prescurtat Emke, care trăește și funcționează și astăzi.

Constituirea acestei societăți, a clasei conducătoare maghiare din Ardeal, adică a asupritorilor direcți ai poporului nostru de acolo, provoacă o mare indignare și revoltă, care, neputându-se manifesta peste munți, în Ardeal, se manifestă cu atât mai puternic dincoace de munți, în țara liberă. Aceasta mai ales după ce se află că la Cluj se fac grandioase și răsunătoare pregătiri pentru activarea societății. Tot ce maghiarimea ardeleană avea mai șovin își dăduse întâlnire acolo. Chiar și nemaghiarii fură provocați să participe. Renegații noștri taxau pe cei ce nu vor veni la festivitățile dela Cluj de-a-dreptul ca iredentiști, trădători de patrie.

Evident că, în o astfel de atmosferă, indignarea și revolta tuturor se potentă. Cei ce se făcură ecoul acestei legitime indignări și revolte fură, firește, cărturarii, intelectualii români ardeleni, siliți, de împrejurările vitrege de acasă, să emigreze în « țară ». Și cum înființarea Kultur-egylet-ului veni imediat după interzicerea serbării centenarului revoluției lui Horia și după manifestația dela București, în care se vorbi deschis de organizarea unei mișcări iredente române, era natural că cei ce puseră la cale această mișcare și în al căror suflet și conștiință se repercutau mai tare primejdiile ce puteau veni dela acțiunea acestei societăți, să reacționeze mai întâi și mai puternic, pe căi și prin mijloace pe care le socoteau, în exaltarea lor națională și în mentalitatea lor revoluționară, singurele eficace.

Astfel născu în mintea acestor oameni ideea unei proclamațiuni adresată deopotrivă Românilor de peste Carpați ca și celor de dincoace și de pe urma căreia să se producă o mișcare iredentistă, revoluționară — mișcare prin care acești tineri, gata oricând a se jertfi pentru binele și fericirea neamului lor, socoteau că vor izbuti să împlinească, cu un ceas mai degrabă, destinul istoric al neamului. Căci, negreșit, nu li se putea cere acestor tineri calcule diplomatice, împrejurări favorabile și acțiuni sistematice pentru ajungerea scopului urmărit. Nu ar fi fost tineri, dacă ar fi fost astfel. Acestea sunt pentru oameni vârstnici și chibzuiți, pentru oameni cu experiență și răspunderi.

În această lumină trebuie deci privită proclamațiunea revoluționară a celor doi tineri studenți români ardeleni dela București — Gh. Secășanu și Gh. Ocășanu.

III

Proclamația a fost tipărită pe foi volante, de mărimea unui ziar, de format mijlociu, pe cinci coloane, cu cerneală roșie. Ea e dată în numele «Comitetului de inițiativă al iredentei române», la 18 August 1885, adică în ziua când avea să se constituiască la Cluj Kultur-egylet-ul unguresc și este adresată Românilor. Cuprinde trei părți (*Anexe*, Nr. I).

În prima parte se arată motivele cari au determinat-o: «Ungurii discută astăzi la Cluj moartea jumătății neamului nostru, scriu autorii. De pretutindeni s'au adunat zbirii, spre a lua parte la pronunțarea acestei sentințe. Toate straturile sociale, dela ministru până la pintenul ruginit al nemeșului calicit, sunt reprezentante. În mijlocul luminațiilor și între aburii banchetelor, țipetele lor sălbatic se tolesc într'un singur urlat: să facem din Ardeal o țară ungurească!»

Apoi: «mici de suflet, tot atât pe cât de sălbateci la năravuri, îmbroboditu-și-au întreprinderea cu haina unei mincinoase legitimități. Nu vrem, zic ei, decât să întoarcem la matca naționalității noastre pe Maghiarii românizați. Maghiari românizați!»

Unde oare și când? » Și urmează o polemică de natură istorică, în care se arată că tocmai Românii au fost, în cursul timpului, cei maghiarizați și că, dacă nu sunt astăzi Maghiari mai numeroși în Ardeal, e pentru că ei au venit aci numai ca oști cotropitoare care au pierit.

Ungurii își dau seama de slăbiciunea lor în Ardeal și de aceea vreau « înălțarea unei mari patrii maghiare pe ruinele patriei române. O vreau cu orice preț, cu orice mijloc. Nimic nu e drept, nu e sfânt, nu e uman pentru ei, afară de ce poate sluji la realizarea acestui scop. Iată de ce vreau distrugerea noastră ! »

A doua parte a proclamației se adresează Românilor de peste munți. E cea mai întinsă, mai energică și mai impresionantă. Ar trebui reprodusă în întregime, ca să se poată înțelege tot sbuciumul sufletesc al celor ce au scris-o. « Voi nu vă temeți. Voi nu vă puteți teme, le ziceau ei Românilor de peste munți. Alte urgii s'au prăvălit asupra capului vostru. Vi l-au plecat, dar din inimă nu v'au putut stinge credința în voi, vigoarea de a-l rearidica din nou. Astăzi, când vi se decretă moartea, în vinele voastre curge sângele colonilor lui Traian mai iute, mai cu putere. Pe ulițele luminate ale Clujului, opinca moșului calcă mai greu. . . Pe acest Cluj și-l înseamnă el astăzi în mintea sa, cu semne neșterse. Jucăria sa de o minută fi-va, când va voi ! Gândul acestui moț trebuie să fie al vostru al tuturor, fraților ! »

Iar după o scurtă privire istorică asupra revoluțiilor dela 1437, 1784 și 1848: « Strămoșii voștri nu se temeau, frați de peste munți. Neînsăimântarea lor era izvorită din conștiința vigoarei lor nesecate. Când înverșunarea maghiară era la culme, când moștenirea strămoșească era în supremul pericol, atunci rupeau cu răbdarea, cu supunerea și luptau, cum luptă un neam liber și vrednic de libertate. Unul din aceste momente supreme e astăzi la pragul vostru. Nu mai suferiți a fi amăgiți de cărturari căpătuți și fricoși. Ordinea legală a încetat pentru voi de mult. Ea nu există decât pentru Unguri, ca să vă subjuge, să vă distrugă ». Și după ce se face un sumbru tablou al tuturor mijloacelor nelegiuite și infame prin cari Ungurii caută să-și ajungă acest scop, proclamația încheie:

«Toate acestea vi s'au făcut prin ordinea legală. Cum vă veți mai putea apăra tot prin ea? Nu, fraților de peste munți, nu vă lăsați a fi înșelați asupra adevăratei voastre stări, asupra celor ce vă așteaptă. Revoluția vine! Deși cerul vi se pare încă senin, pe zări se încrucișează însă fulgere. Ele v'o vestesc. Revoluția o proclamă astăzi înșiși Ungurii la Cluj. Căci între două popoare, dintre care unul decretează pe față peirea altuia, nu poate fi altă stare, decât starea de revoluție. Nu aveți arme. Așa e. Revoluția pe față nu vă este încă cu putință. S'au schimbat vremurile dela Horia încoace. O să le aveți însă și veți face-o! Ceea ce vi se impune astăzi e starea de revoluție întru ascuns, la adăpostul nopții, în umbra pădurilor, în relațiile voastre zilnice cu Ungurii.

«O, fraților, de ce uitați voi că tot avutul acelora cari susțin lupta de moarte împotriva voastră e în mâinile voastre și că de el puteți dispune după plac. Nu știți voi ce lesne se poate preface în cenușă toată bogăția unui grof, unui baron? Nu puteți voi pricepe că nu vă găsiți decât în stare de legitimă apărare, când vă scăpați de un zbir al administrației, justiției sau instrucției ungurești, prin singurele mijloace ce vă mai rămân. Citiți și vedeți cum se apără alte neamuri robite ca și voi. Uitați-vă la Irlandezi. Ce drame de legitimă apărare nu adăpostesc nopțile lor...»

Și așa mai departe, întreagă această parte a proclamației cuprinde îndemnuri la fel în ceea ce privește apărarea copiilor, pe cari stăpânirea ungurească vrea să-i ia și să-i crească ea, ca să-i facă «domni și vânzători ai nației lor», în ceea ce privește cultivarea limbei române împotriva limbei maghiare, pe care vor să le-o impună cu sila, în ceea ce privește raporturile dintre asupriți și asupritori, în ceea ce privește pe cei ce le vorbesc «de înțelepciune și răbdare».

«Aceștia sunt prietenii Ungurilor și răi voitorii voștri inconștienți. Nu aveți încredere decât în cei hotărâți să meargă gata de sacrificiu cu voi în noua cale. Nici Europa, nici rasa latină nu există pentru durerile voastre. Incetați de a vă mai gândi la Impărat. E un tiran ca toți ceilalți, care vă cere punga și sângele scump al copiilor voștri și nu vă dă în schimb decât urgia și disprețul...»

A treia parte a proclamației e adresată Românilor de dincoace de munți, tuturor, fără deosebire, dacă sunt născuți sau nu pe pământul românesc liber. « Momentul e solemn pentru noi, ca și pentru Românii subjugăți. A acuza guvernele e o eroare nepermisă. Să ne acuzăm mai bine pe noi, cari, obișnuiți a aștepta totul dela ele, am așteptat și așteptăm un întins și serios sprijin pentru posturile expuse ale neamului nostru. Fără îndoială au și ele îndatoriri către poporul român și nu pot nesocoti exigențele unei politici naționale. Dar un guvern își are drumul său croit de rațiunile de Stat. Să nu căutăm a-l abate dela ele.

« Să ne facem însă datoria noi națiune, noi opinione publică. Să desfășurăm steagul iredentei române pretutindeni. Să răspundem cu vrednicie conjurației dela Cluj. In familie, în școală, în armată, să se cultive deopotrivă ideea de solidaritate între toți Românii, comunitatea de aspirații, trebuința sfântă de ajutor împrumutat! Convingă-se fiecare Român că garanția reală și statornică a neatârării patriei sale, nu stă în tratate, ci în complectarea unității noastre naționale.

« Cea mai groaznică nenorocire va fi pentru România căderea Transilvaniei. Va fi anticiparea căderii sale. Dacă putem avea vreo misiune în Orient, e numai pentrucă suntem zece și nu cinci milioane. Să ne strângem rândurile, să facem cât mai în grabă ca Românii de peste munți să ne simțească dragostea de frate și Ungurii urgia de dușmani... Căci poporul român a știut să fie mare în toate ceasurile grele... »

IV

Proclamația fu expediată cu poșta în toate părțile — în Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș — la preoți, învățători și ceilalți intelectuali români, la redacțiile ziarelor românești și ungurești, la conducătorii societății Emke, la oameni politici maghiari, primului ministru al Ungariei chiar, contelui Coloman Tisza. La Caransebeș ea fu afișată, noaptea, pe străzi, ceea ce provocă alarma ziarelor din Budapesta și Viena, cărora faptul le fu comunicat telegrafic. Evident că, în asemenea condițiuni,

lumea luă îndată cunoștință de proclamația revoluționară a iredentei române. Ziarele românești se grăbiră, firește, a o desavua, iar cele săsești și ungurești a o condamna cu vehemență, cerând urmărirea severă și pedepsirea exemplară a celor ce o vor colporta și răspândi.

Alarma opiniei publice maghiare fu așa de mare, că presa străină — austriacă și germană în deosebi — comentă cu amplexare senzațională proclamație. Curios însă, «Kölnische Zeitung», o consideră ca operă a Ungurilor, în scop de a compromite pe Români, spre a justifica astfel politica de opresiune împotriva lor a Contelui Tisza. Guvernul maghiar dădu ordin circular ca proclamația să se confiște pretutindeni, iar fișpanii comitatelor românești, publicând acest ordin, amenințau cu cele mai riguroase sancțiuni pe cei ce o ar dosi și nu o ar preda în termen autorităților. La fel procedară magistraturile municipiilor și polițiile orașelor.

Totuși proclamații nu se prea strânsură. Atunci începu goana după ele — cu denunțări și urmăriri, cu percheziții și arestări. Tribunalul din Tg.-Mureș, ca for competent în crimele de înaltă trădare, ordonă autorităților judiciare din Transilvania să facă percheziții domiciliare și să aresteze pe toți cei suspecti, trimițându-i acolo pentru instrucțiune și judecată. Procurorii și judecătorii se puseră peste tot locul în funcțiune. Casele protopopilor, preoților, învățătorilor și celorlalți intelectuali români, chiar ale sătenilor bănuți, fură perchezitionate de-a rândul, ca să se descopere trădătorii.

Ziarele timpului dau, toate, destule amănunte cu privire la aceste cercetări. Totuși, ele nu le-au putut înregistra decât în foarte mică măsură. Arhivele tribunalului din Tg.-Mureș, ale comitatelor, orașelor, polițiilor și jandarmeriei, cercetate, ar da, de bună seamă, multe și surprinzătoare rezultate. Toți cei cunoscuți ca naționaliști intransigenți fură perchezitionați. Mulți, foarte mulți fură arestați. Avram Stoica, preotul greco-catolic din Oarda de sus, preotul ortodox Rusu din Vințul de jos, fruntașul Nic. Bena din Pianul săsesc, învățătorii Zevedeu Mureșanu din Sebeșul săsesc și Petcu din Varadia. Paisprezece preoți din părțile Alba-Iuliei fură transportați în lanțuri dela Teiuș la Tg.-Mureș.

Redacția «Tribunei» încă fu percheziționată, spre a se vedea dacă manifestul nu s'a tipărit acolo. «Temeswarer Zeitung» acuza direct pe redactorul Pavel Rotaru dela «Luminătorul», ca autor al proclamației iredentiste. Un oarecare C. Popovici, care adresase Românilor o contra proclamație, se plânge, în «Pester Lloyd» (din 12 Sept. 1885), că este amenințat cu moartea de iredentiști. Studenții maghiari dela Universitatea din Cluj manifestară sgomotos împotriva iredentei române, dând foc proclamației dela București și cerând Senatului universitar să nu mai admită cărți și publicații românești în biblioteca acelei Universități. În fine, Ministrul de justiție dela Budapesta dă ordin tribunalelor din Ardeal să controleze întreaga corespondență sosită din România.

Cum se vede, alarma a fost mare și generală. De sine înțeles că situațiunea conducătorilor români deveni destul de dificilă, ca unii ce erau acuzați sau măcar suspectați de complicitate cu iredenta română. De aceea, «Gazeta Transilvaniei» (din 25 Aug./6 Sept. 1885) ține să scrie: «Desfidem pe oricine să dovedească că noi, Românii de aci, am dat vreodată cel mai mic prilej a se îndoi, că vrem să luptăm numai cu mijloace legale, pentru apărarea naționalității noastre și pentru egala noastră îndreptățire. Am luptat și luptăm întotdeauna pe față și în mod legal și este o adevărată insultă ce ne-o fac ziarele maghiare, dacă, față cu un apel revoluționar, ce s'a trimis din afară, în mai multe localități din patria noastră și încă chiar la maghiari și care nu stă în nicio legătură cu acțiunea noastră politică, ne trag la dare de seamă și ne amenință cu statariul...»

În congregația comitatului Caraș-Severin Mihail Beșan și Coriolan Brediceanu resping proclamația și afirmă loialismul populației române față de Statul ungar. Și la Brașov — cum de sigur și în alte părți — chestiunea proclamației formă obiect de discuție în congregație. La acuzările ce se aduceau Românilor, răspunse avocatul Dr. Lengeru. Iar la adunarea Societății pentru fond de teatru român, ținută în acel an la Bocșa, în Banat, Iosif Vulcan, președintele societății, trebui să ridice un toast pentru dinastie și patrie, condamnând proclamația și pe iredentiști.

V

La rându-i, guvernul român luă și el măsuri pentru confiscarea proclamației și urmărirea autorilor, cari se mărturisiră înșiși. Foile fură reținute la poștă și în trenurile ce le duceau spre graniță. Dar lucrurile nu se opriră aci. Căci guvernul unguresc interveni, pe cale diplomatică, prin mijlocirea ministrului comun de afaceri streine dela Viena, să se ia măsurile cele mai riguroase împotriva agitatorilor. Corespondența dintre Legațiunea austro-ungară dela București și Ball-plaz-ul fostei Capitale habsburgice ne dă foarte interesante lămuriri cu privire la această intervenție și la urmările ei.

Ea începe cu un raport — din 5 August 1885 — al lui v. Eissenstein către Kálnoky (*Anexe*, Nr. II, 1) asupra unei excursiuni făcute în munți de ofițerii batalionului de vânători din Sinaia în societatea mai multor domni civili, printre cari și Alex. Ciurcu. Ofițerii ar fi împlântat, cu această ocazie, un tricolor românesc pe unul din cei mai înalți munți ai regiunii. Câteva zile în urmă civilii ce participaseră la excursiune oferiră ofițerilor un prânz foarte animat, cu muzică militară, la un restaurant din localitate. Mulțumind ofițerilor, Ciurcu le urează, într'un însuflețit toast, să împlânte cât mai curând tricolorul românesc și în munții Transilvaniei.

Relatând toate acestea, v. Eissenstein propunea ca întru cât Alex. Ciurcu este cetățean ungar și călătorește adesea, în interese familiare, în Ardeal, să fie arestat, judecat și condamnat ca trădător. Contele Kálnoky, în nota ce face pe raport, se îndoiește că propunerea e recomandabilă, dar — scrie el — «este cert că Românii din Transilvania, stabiliți în România, sunt lăsați să comită acte de trădare față de patria lor de origină».

Raportul acesta e numai un preludiu la ceea ce urmează. L-am semnalat ca să se vadă cât de aproape erau urmările manifestațiunilor și acțiunilor Românilor ardeleni de către Legațiunea austro-ungară din țară și cum a ajuns Alex. Ciurcu să fie privit ca trădător și să se ceară expulsarea lui, în legătură cu afacerea proclamației revoluționare, cu care, cum vom vedea, nu a avut nimic direct.

Urmează o telegramă cifrată — din 31 August — a aceluiași, (*Anexe*, Nr. II, 3) prin care se aduce la cunoștință celor dela Viena tipărirea, într'o mică imprimerie evreiască, cu cerneală roșie, a proclamației iredentei române, în câteva mii de exemplare, trimise, în cea mai mare parte, în Transilvania. Guvernul român — zice telegrama — a confiscat însă exemplarele trimise pe linia ferată dela Predeal și cere numele autorilor spre a-i expulsa.

În o altă telegramă, tot cifrată, din 3 Septemvrie (*Anexe*, Nr. II, 4), se raportează că Comitetul iredentei, care ar dispune de 20 mii arme și — până în acel moment — de 6 mii de voluntari, pregătește o incursiune peste munți, în Ungaria. Iar într'un raport secret, trimis a doua zi, 4 Septemvrie, către Kálnoky (*Anexe*, Nr. II, 5), v. Eissenstein confirmă svonul incursiilor armate în Transilvania. Aducă însă că guvernul român lucrează cu toată bunăvoința la suprimarea agitațiilor.

Am ferma convingere — zice el textual — că atâta vreme cât guvernul Brătianu-Sturdza va fi la cârmă, guvernul austro-ungar nu va avea nevoie să se ocupe de chestiunea iredentei. Totuși s'a abținut a vorbi de aceste lucruri ministrului de externe, lui Ion Câmpineanu, căci, dat fiind sentimentele sale, ușor ar putea crede că Austro-Ungaria e avizată la bunăvoința României. Ori, el, v. Eissenstein, se ferește a lăsa cuiva impresia măcar că manifestațiunile iredentiste ar fi provocat vreun sentiment de frică în patria sa.

Ceea ce-l determina pe plenipotențiarul austro-ungar la această rezervă față de Ion Câmpineanu era convingerea că este un vrăjmaș declarat al Austro-Ungariei. În adevăr, într'o scrisoare, privată și confidențială, din 19 August, către Kálnoky (*Anexe*, Nr. II, 2), aduce la cunoștința acestuia că ministrul de externe al României, într'o conversație pe care ar fi avut-o cu o persoană demnă de toată încrederea, vedea fericirea țării sale numai într'o alianță cu Rusia.

Căci, argumenta el: « Dacă în eventualitatea unui războiu între Rusia și Austro-Ungaria, România ar fi alături de Rusia, atunci, în caz de victorie, ar câștiga fără îndoială Transilvania și părțile Ungariei locuite de Români, iar într'un caz de

înfrângere s'ar putea foarte bine ca România să-și piardă pentru un șir de ani independența, însă numai pentru ca apoi să renască ca o Românie mare și să scuture jugul austro-ungar. Dacă, dimpotrivă, România ar fi alături de Austro-Ungaria, ar avea numai de pierdut și nimic de câștigat: Rusia, învingătoare, ar rusifica-o în foarte scurt timp, iar în cazul unei victorii austro-ungare nu putea căpăta nimic din partea acesteia.»

Relatând acestea, v. Eissenstein releva deosebirea de vedere, în această privință, dintre Câmpineanu și Președintele Consiliului și mai ales D. A. Sturdza, despre care spune, în același raport, că la un dejun dela Legație, la care participase cu secretarul general dela externe, Al. Beldiman, a rostit o cuvântare foarte caldă la adresa Austro-Ungariei, subliniind că în ciuda tuturor greutăților de ordin economic (era în vremea războiului nostru vama cu fosta monarhie), guvernul român va continua să fie de partea celor două Impărății, iar, cu altă ocazie, l-a încredințat că se vor lua măsuri riguroase împotriva iredentiștilor și se va opri orice incursiune armată peste Carpați.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La Viena era însă alt sentiment. Acolo cele petrecute în România și, mai ales, repercutearea lor în Ungaria provoacă o serioasă îngrijorare. Faptul reiese clar din telegrama contelui Kálnoky către reprezentantul său la București, din 4 Septembrie (*Anexe*, Nr. II, 6), în care i se ordonă textual:

« Binevoii a ține un limbajiu foarte hotărît față de guvernul român. Nu-i ascundeți că, numai grație incuriei și toleranței sale, mișcarea revoluționară, îndreptată împotriva fruntariilor noastre și asupra căreia am atras în mai multe rânduri atențiunea sa, s'a putut desvolta până la un asemenea grad. Intreaga răspundere cade asupra guvernului regal, pe care-l facem răspunzător de liniștea frontierelor noastre și de siguranța agenților noștri. Așteptăm să se procedeze cu fermitate contra șefilor cunoscuți ai mișcării. Dacă guvernul purcede la expulsarea lor, rugăm a fi încunoștiințați de îndată de numele lor și de direcția în care vor fi trimiși. Vă autoriz a nu neglija nimic ca să se simtă la București că suntem în drept să cerem și că cerem o acțiune hotărîtă și energică.»

În urma acestui ordin, ministrul austro-ungar se văzu nevoit ca, în lipsa lui Ioan Brătianu din Capitală, să se adreseze lui Ion Câmpineanu, spre a-i aduce la cunoștință cuprinsul telegrammei lui Kálnoky. Câmpineanu răspunse că nu poate accepta reproșul de incurie și toleranță, întrucât guvernul a pierdut mulți aderenți politici din cauza acțiunii sale contra iredentei. Va face însă tot ce-i cu putință să oprească în loc curentul revoluționar, guvernul fiind decis să împiedice orice incursiune armată în Ungaria, pe care de altfel nu o crede cu putință. Să nu se uite însă — spunea el — că partidele de opoziție, ca să creeze dificultăți guvernului, nu sunt streine de mișcare (*Anexe*, Nr. II, 7).

Primind acest răspuns, Ministerul de Externe dela Viena telegrafiază Baronului Mayr că nu se îndoește că agitația este îndreptată și împotriva guvernului român, dar să se insiste pe lângă Brătianu ca, profitând de această acțiune criminală, să statueze un exemplu, pedepsind pe autorii ei. Guvernul român va avea a decide dacă e cazul să expulzeze pe cei ce nu sunt cetățeni români, în special pe cei doi agitatori principali: redactorul Secășanu și directorul Ciurcu dela « L'indépendance roumaine ». Să ia contact cu Brătianu în sensul telegrammei pe care o prezentase lui Ion Câmpineanu (*Anexe*, Nr. II, 9).

Lucrul nu fu însă cu putință până la 9 Septembrie, când primul ministru se întoarce dela Florica în Capitală. Convorbirea e relatată într'o scrisoare particulară a lui Mayr către Kálnoky, din ziua însăși a întrevederii (*Anexe*, Nr. II, 12), în localul Legațiunii. Brătianu spunea: 1. Proclamații revoluționare se pot imprima oriunde. Nu se poate aduce deci nicio învinuire că o atare proclamație s'a tipărit și în România. 2. Un partid al iredentei, cu sprijin în țară, nu există. Ar fi să se facă prea multă onoare mâinei de tineri exaltați care își zic iredenta română, considerându-i ca partid. 3. El vede în această înscenare revoluționară încercarea disperată a opoziției de a răsturna guvernul prin complicații exterioare. 4. Poliția are firul agitației în mână și va îngriji să nu se producă alte manifestațiuni. Conducătorilor agitației li s'a-pus în vedere că vor fi expulsați, dacă, prin conduita lor, vor da loc la cea mai mică plângere.

E întrebarea însă dacă e recomandabil să se facă, prin expulsare, unor astfel de oameni obscuri, aureola de martiri.

Ministrul austro-ungar obiecta: 1. Fiecare Stat, mic sau mare, are îndatoriri față de vecinii săi, dela care nu se poate subtrage. Ia cu satisfacție cunoștință că guvernul român este conștient de aceste îndatoriri și destul de tare să le îndeplinească. 2. Măsurile de supraveghere nu trebuie însă să se mărginească numai la cei direct amestecați în aceste agitații, ci și la acei ce le încurajează, funcționari ai Statului chiar. Brătianu s'a declarat de acord, făgăduind a pedepsi cu ultima energie orice act de încurajare venit dela aceștia din urmă. 3. Fără a fi de părerea lui Brătianu că mișcarea ar fi cu totul neînsemnată, nu o crede totuși capabilă a întreprinde ceva mai serios din lipsă de mijloace (*nervus rerum*). Iredentiștii sunt susținuți în primul rând de Românii transilvăneni ce locuiesc în țară, în special de numeroșii profesori. Aceștia — se zice — otrăvesc generațiile în creștere cu idei șoviniste. 4. Ce privește amestecul opoziției în agitația revoluționară, n'ar putea, ca Brătianu, să o pună toată în sarcina ei. E neîndoios însă că nu este străină de această mișcare. Redactorii ziarului « România » — al opoziției — au fost perfect inițiați în afacerea proclamațiunii și mulți membri ai Clubului conservator — personal cunoscuți lui Mayr — au luat parte la adunările secrete ale iredentei. Și anul trecut a avut dovezi că opoziția n'a fost străină de demonstrația din fața Legațiunii (după serbarea pentru centenarul revoluției lui Horia). De asemenea — încheie el raportul — nu pot uita că conducători marcanți ai opoziției sunt partizani notorii ai Rusiei.

A doua zi, la 10 Septemvrie, înainte de a fi trimis raportul de mai sus, Mayr telegrafiază la Viena (*Anexe*, Nr. II, 13,) că Consiliul de miniștri s'a ocupat cu chestiunea expulsării. Brătianu ar fi de acord. Se teme însă că opoziția va deslănțui o mare agitație pe chestiunea aceasta. El dorește să cunoască deci și părerea lui Kálnoky, care răspunde, referindu-se la telegrama (din 4 Septemvrie) prin care cerea cele mai severe măsuri pentru reprimarea agitației și pedepsirea agitatorilor. Și adaugă: « tolerarea agitatorilor atât de periculoși pe pământul

românesc și în parte chiar în slujbele Statului, trebuie să înceteze. Guvernul român nu trebuie să lase să treacă o astfel de ocazie, fără a dovedi autoritatea și corectitudinea sa (*Anexe*, Nr. II, 14).

Se repeta așa dar, în altă formă, cererea dela început. Și, în adevăr, la 11 Septemvrie, Mayr telegrafiază la Viena (*Anexe*, Nr. II, 15) că a trimis raportul cu referire la convorbirea cu Brătianu și că acesta roagă pe ministrul afacerilor streine al Austro-Ungariei să fie liniștit, deoarece guvernul român își va face datoria și va purta de grije să fie liniște în țară. La acest mesagiu Conte Kálnoky răspunde mulțumind lui Brătianu și spunând că are cea mai mare încredere în energia sa. E de mare importanță, adaugă el, în interesul raporturilor noastre, ca dânsul să arate, prin fapte concrete, voința sa fermă (*Anexe*, Nr. II, 16).

În același sens telegrafiază, la 13 Septemvrie, după primirea raportului dela 9 Septemvrie (*Anexe*, Nr. II, 17). Și anume: « Noi vedem pentru guvernul român ocazia bine venită de a acționa în mod sever contra mișcării crescânde împotriva drepturilor internaționale. Creșterea nediscutabilă a acestei mișcări este urmarea lipsei complete de pedeapsă pentru agitatori, care, parte, sunt musafiri pe pământul României, parte sunt chiar în slujba Statului și care pot conspira în mod deschis contra unei puteri amice și vecine. Este necesar ca guvernul român să se declare pe față și să pedepsească din proprie inițiativă. »

Cu alte cuvinte se cerea hotărît expulsarea. Mai mult. Să se facă aceasta, nu ca fiind cerută de Austro-Ungaria, ci ca venind din propria inițiativă a guvernului român. Evident acesta nu putea face altfel. La 16 Septemvrie, Mayr comunică lui Kálnoky (*Anexe*, Nr. II, 19 și 20) că s'a decis expulsarea a șase persoane, între care și a lui Ciurcu, iar a doua zi, la 17 Septemvrie, relatează într'un raport (*Anexe*, Nr. II, 21), că prefectul de poliție s'a prezentat la Legațiune cerând certificate de călătorie pentru « supușii unguri » Gh. Secășanu și Gh. Ocășanu. A dispus liberarea acestor certificate și a dat ordin consulilor din Galați și Giurgiu de a-l aviza telegrafic despre trecerea expulsaților. Și adaugă: « Expulsații erau consternați. În toate localurile publice se discută cu aprindere cazul... »

Mai departe, în același raport, se spune că s'a prezentat la Legățiune și d-l Lahovary — (de sigur noul proprietar al ziarului « L'indépendance roumaine »: Gh. Em. Lahovary), cu Alex. Ciurcu (dela care cumpărase ziarul), rugându-l ca, întru cât dânsul, Mayr, ceruse expulsarea, să-i acorde un răgaz de câteva zile pentru plecare. Le răspunse, firește, că n'a avut și nu are niciun amestec în expulsările ce s'au făcut. Iar la întrebarea dacă poate face uz în publicitate de această declarație, a rugat ca numele său să fie cu totul lăsat de o parte în această chestiune. Intervenția era, pentru reprezentantul austro-ungar, dovada legăturilor lui Lahovary cu Ciurcu și intențiunii opoziției conservatoare de a avea două ziare — unul, mai violent, pentru interior, altul, mai moderat, pentru străinătate, spre a se putea provoca, după împrejurări, când la unul când la altul.

La 18 Septembrie se raporta (*Anexe*, Nr. II, 22) că prefectul de poliție a cerut certificate și pentru ceilalți expulzați « supuși unguri ». Unii plecară, prin Galați, în Franța, iar Ciurcu, tatăl și fiul, cu un al treilea, prin Giurgiu, la Rusciuc. Enervarea în tot orașul, se scrie, era eri seară foarte mare. Opoziția anunțase o întrunire de protestare, întrunire foarte populată. Au vorbit patru oratori: avocatul Palade care atacă violent pe Rege, « faimosul » Grădișteanu care se jură a se consacra de aci înainte iredentei, fostul ministru de justiție Giani și Jean Lahovary, cari vorbiră, amândoi, împotriva legalității expulsării. Întrunirea se termină la ora 11 seara, dar lumea rămase încă multă vreme pe străzi discutând cu aprindere evenimentele.

Se semnaleză în mod special prezența la această întrunire a lui Alexandru Catargi, unchiul Regelui Serbiei și fratele adjutantului general al lui, care nu lipsește dela nicio demonstrație anti-austriacă și care adusesse la întrunire, în chip ostentativ, pe mai mulți membri ai opoziției conservatoare, cu marele său break. O manifestație ostilă în fața Legățiunii fu oprită la timp de poliție, care luase măsuri și pentru paza personală a ministrului austro-ungar. Afară de această întrunire deschisă, se ținū o alta, secretă, la redactorul « Românului », Vintilă Rosetti. Aci s'ar fi hotărît ajutorarea expulsaților și s'ar fi discutat chestiunea manifestației dela Legăție. Rosetti ar fi spus că e o prostie să se facă o atare demonstrație, când

poliția este alarmată. Ea trebuie făcută în timpul zilei, prin surprindere.

În sfârșit, la 19 Septembrie, se raportează că expulzații au părăsit « eri » Capitala, unii cu trenul de dimineață spre Galați, alții spre Giurgiu. La ambele plecări o mulțime mare de oameni s'au adunat pe peron. Afară de câteva scene patetice de adio, totul s'a petrecut în ordine. Alex. Catargi, unchiul Regelui Serbiei, a ținut să fie și de astă dată de față... Consulii dela Galați și dela Giurgiu avizară despre trecerea expulsaților prin aceste orașe (*Anexe*, Nr. II, 23).

Cu aceste ultime știri se încheie corespondența diplomatică dintre Legațiunea austro-ungară din București și Ministerul Afacerilor Streine din Viena cu privire la proclamația revoluționară și la expulsarea autorilor ei. Monarhia vecină obținuse deplină satisfacție în sensul cererilor ce formulase. Ce avea să urmeze nu o mai preocupa așa de aproape. Chestiunea rămânea să-și continue mersul ca o afacere de politică internă a Statului român.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VI

În adevăr, cum am văzut și din rapoartele Legațiunii austro-ungare, expulsarea celor șase români ardeleni provocă în țară, în București în deosebi, mare emoție și agitație. Era pentru prima oară că un atare act se producea, pentru motive de ordin politic, nu numai față de Români, dar și față de streini, față de acei streini, cari, căutând și gășind în România azil pentru luptele lor politice-naționale, se dedeau la manifestațiuni și acțiuni revoluționare împotriva Statelor streine limitrofe.

Bulgarii, refugiați în România, gășiseră doar până într'atâta ocrotire că guvernul român fusese direct acuzat că uneltește împreună cu ei acțiuni împotriva Turciei. Se știa apoi, că, la 1868, Ion Brătianu a trebuit să se retragă din guvern, în urma intervenției puterilor europene, tocmai sub acuzația că pregătește, cu Bulgarii refugiați dincoace de Dunăre, revolte în Balcani, iar cu Românii refugiați dincoace de munți, incursiuni în Transilvania. Este vremea când marele bărbat de

Stat era considerat ca un incorigibil și primejdios mazzinist în care guvernele streine nu pot avea încredere.

Ori, întâmplările acestea erau încă vii în amintirea contimporanilor. Nu este deci de mirare că opinia publică primi cu mare emoție hotărîrea de expulsare a Ardelenilor implicați în chestiunea proclamației iredentiste și că se puse imediat în mișcare în favorul lor împotriva guvernului, neînțelegând și neadmițând ca o asemenea măsură să vină tocmai dela Ion Brătianu. Căci, evident, ca întotdeauna și în toate părțile, această opinie publică se conducea după simțămîntul ei național, nu după rațiunea și răspunderea ce, în atari împrejurări, incumbă conducătorilor de Stat.

Decretul de expulsare se dădu la 2/14 Septemvrie (*Anexe*, Nr. III) și fu comunicat expulsaților la 4/16 Septemvrie. La 6/18 Septemvrie el fu publicat în ziare. Tipărindu-l, « Națiunea » dădea relațiuni precise și prețioase cu privire la fiecare expulsat în parte (*Anexe*, Nr. III). Căci, afară de cei doi autori ai proclamației, Gh. Secășanu și Gh. Ocășanu, și de Al. Ciurcu, directorul ziarului « L'indépendance roumaine », mai fură expulsați: Nicolae Ciurcu, tatăl lui Alexandru, casierul ziarului său, I. Droc-Bănciulescu, secretarul Soc. « Carpații » și I. Corneanu, funcționar inferior la Calea Ferată, care avu nefericirea să citească proclamația față de un evreu ce-l denunță ca colporteur și răspânditor al ei.

Tot « Națiunea », în același număr, reproduce, după « L'indépendance roumaine » scrisoarea lui Alex. Ciurcu « către adevărații români », în care arată că, fără să aibă niciun amestec în redactarea și lansarea proclamației, a fost totuși expulsat, din motive de răzbunare politică, ca unul ce, în ziarul său, ducea campanie necruțătoare împotriva guvernului (*Anexe*, Nr. IV). A doua zi, la 7/19 Septemvrie, publică scrisoarea de rămas bun al lui Gh. Secășanu, adresată mai întâi cititorilor « Unității Naționale » — ziarul său — apoi fraților de peste munți, aflați în România, scrisoare bărbătească și demnă, care se încheie cu accente pline de încredere în destinul neamului și cu strigătul de: Trăiască România ! (*Anexe*, Nr. V).

Faptul fiind astfel cunoscut, toate ziarele îl comentară. « Românul » (din 7 Septemvrie 1885) face un aspru rechizitoriu lui

Ion C. Brătianu, fostul revoluționar și exilat dela 1848. Dacă ar fi trăit, se spune, C. A. Rosetti ar fi știut și putut împiedeca atentatul la libertatea presei și la ospitalitatea tradițională a Românilor, rușinea expulsării fraților înșiși de pe pământul patriei mume. Amintește atitudinea proteguitoare a lui I. C. Brătianu față de Bulgarii revoluționari. Asemenea cuvintele pe care le-a pronunțat în Parlament, ca răspuns la cei ce-l acuzau, în 1868, că fomentează mișcări iredentiste și pregătește incursiuni armate în Transilvania, cuvinte cari au provocat, atunci, furtuni de aplauze și au rămas adânc imprimare în inimile tuturor Românilor: « Când cumnatul meu se ceartă cu sora mea, nu am dreptul să mă amestec, dar când ridică brațul s'o lovească, s'o înjunghie, atunci trebuie să ridic și eu brațul s'o ocrotesc, s'o apăr ».

Pe când presa discuta cu aprindere expulsarea, se făcu și plecarea expulsaților, care-și aleseră singuri punctul de plecare peste graniță, refuzând pașapoartele ungurești. Ciurcu, tatăl și fiul, cu I. Corneanu, plecară, prin Giurgiu, la Rusciuc, unde se și stabiliră, iar Secășanu, Ocășanu și Droc-Bănciuлесcu, prin Galați, la Paris.

Plecarea, în deosebi a acestor din urmă, dădu loc la impresionante manifestațiuni. Lumea umplu peronul gării și sălile de așteptare. Când clopotul dădu al treilea și cel din urmă semnal de plecare și expulsații se urcară în vagoane, din toate părțile izbucniră strigăte însuflețite de « trăiască România » și « la revedere ». In ultima clipă, I. Droc-Bănciuлесcu se aruncă jos, îngenunche și sărută pământul țării, înmânând lui Vintilă Rosetti, directorul « Românilor », o scrisoare de rămas bun către frații din România liberă (*Anexe*, Nr. VI). Poliția cu prefectul erau de față. Nu se întâmplă însă niciun incident.

Agitația continuă și după plecare, prin întruniri de protestare convocate la București și în principalele orașe din țară, — Iași, Craiova, Ploești, etc. Incetul cu incetul însă atmosfera încărcată dela început se risipi și lucrurile se potoliră. Singură « Gazeta Transilvaniei » dela Brașov (17—22 Ianuarie 1886) rămase să poarte o polemică mai lungă cu guvernul Brătianu asupra expulsării Ardelenilor, în o serie de cinci articole, sub titlul:

« Ministrul Brătianu și Români Ardeleni », în care discută impresia pe care această expulsare o făcu în Transilvania și felul cum presa ungurească și opinia publică o exploată împotriva Românilor de aci, mai ales după discursul pe care Ion Brătianu îl rosti, în Senat, ca răspuns lui C. Boerescu, în aceeași chestiune, la discuția adresei de răspuns la mesaj.

VII

În Ungaria lucrurile nu se liniștiră însă așa de repede. Acolo, în județele dela granița românească (cele secuești, în particular) persista teama de agitații anti-maghiare și de incursiuni din România. Subprefectul județului Ciuc raportează Ministerului de Interne, la 19 Octomvrie, că mișcările iredentiste în satele românești dela frontieră (Bilbor, Tulgheș, Berchiș și Corbu) se întetesc. Denunțând ca instigatori pe « popii » lor, el scrie că unul din aceștia, cel din Corbu, trecând prin vama Tulgheș, pe teritoriul român, s'a aruncat jos, a îmbrățișat pământul « patriei » și a izbucnit în plâns. Indrăsneala iredenților, încurajată de protecția României, crește mereu. Maghiarimea și Arme-nimea din aceste părți este periclitată, satele secuești fiind departe, pe când cele românești în imediata apropiere a Moldovei. Cere întărirea posturilor de jandarmi, eventual chiar trimiterea unui regiment unguresc de soldați. (*Anexe*, Nr. VII, 1 și 2).

Comandantul de jandarmi din Cluj era îndrumat să cerceteze de aproape cele raportate și să facă propuneri în consecință. Tot odată este autorizat să angajeze agenți informativi (spioni) dintre jandarmii pensionați și alți indivizi îndemânateci, în contul Ministerului de Interne, cari să urmărească atent mișcările naționaliste, aducând cele aflate la cunoștința comandantului și ofițerilor de jandarmi indicați de el (*Anexe*, Nr. VII, 5). În fine, pentru că, deși proclamațiunea iredentei române fusese trimisă preoților, învățătorilor și intelectualilor români niciunul din aceștia nu s'a conformat ordinului de a o preda autorităților, Ministerul de Interne, socotind faptul ca un act de patență complicitate cu acțiunea revoluționară, ține să ia o serie întreagă de măsuri pentru supravegherea și urmărirea lor.

Astfel, la 25 Octomvrie, dă un ordin confidențial către prefectii județelor cu populația românească (în număr de douăzeci) în care se spune că atitudinea antipatriotică a tuturor acestora e pe deplin dovedită, că deci trebuiesc puși sub strictă supraveghere, că aceasta incumbă funcționarilor pe răspunderea lor personală. Ei trebuiesc să denunțe orice acțiune și orice persoană care ar lucra împotriva intereselor Statului, în special pe învățătorii școalelor române confesionale, pe notarii nepatrioți și pe străinii cari vin în mod clandestin în țară să turbure și răzvrătească populația românească. Toate cheltuelile împreunate cu o astfel de supraveghere se vor pune la dispoziția prefectilor. Necesitatea asigurării ordinii și liniștei cere dela toți funcționarii administrativi să-și îndeplinească datoria până la sacrificiu (*Anexe*, Nr. VII, 3).

În aceeași zi se trimite o adresă la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, prin care se acuza direct de legături cu iredenta română, deci de trădare de patrie, toți membrii clerului Bisericii ortodoxe române în frunte cu mitropolitul și episcopii ei. Dovadă că proclamațiile le-au fost trimise tuturor, că în școalele gr. or. române se face pe față educație antipatriotică până și copiilor, că pe copertele caietelor este chipul regelui României și harta României Mari (până la Debrețin), că bibliotecile școlare sunt pline de cărți și hărți iredentiste, că în seminarii sunt angajați ca profesori agitatori notorii ca preotul Popescu (Simeon?) din Ripaș, că mitropolitul Miron Romanul dă rol de frunte la toate ocaziile lui Partenie Cosma, unul din cei mai faimoși agitatori, că la serbări se arborează steagul național, că chipiurile elevilor români dela Brașov și Sibiu sunt împodobite cu tricolorul românesc, că aceștia primesc burse dela cercurile iredentiste din România și tot-deacolo îndrumări și instrucții agitatorice (*Anexe*, Nr. VII, 4).

La fel clerul Bisericii unite, în frunte cu episcopul Victor Mihályi dela Lugoj și cu mitropolitul dela Blaj, care, dacă nu mai mult, are datoria să apere interesele bisericii ce-i sunt încredințate împotriva iredentei române, ce urmărește planul ca pe Românii gr. cat. să-i treacă la Biserica ortodoxă. Ca și preoții, tot așa învățătorii români de ambele confesiuni sunt

acuzăți că uneltesc direct și fanatic împotriva Statului ungar, pentru răzvrătirea populației românești. Se cere Ministerului respectiv să ia cele mai severe măsuri pentru supravegherea și îndepărtarea acestor agitații și agitatori. Căci dacă institutele și școlile românești și-ar fi făcut datoria, se zice în adresă, n'ar fi survenit cele întâmplate (*Ibidem*).

În fine, o a treia adresă trimite ministrul președinte al Ungariei ministrului comun de Afaceri Streine al Monarhiei, — adresă în care se spune că, deși guvernul român, în anumite cazuri, a intervenit cu energie, n'a făcut totuși ce s'ar fi cuvenit și îi era în putință, ca să înlăture răul pentru timp mai îndelungat. Dimpotrivă, a primit și angajat în secret pe faimoșii agitatori români din Ungaria, iar fiilor acestora le-a dat burse, a pus la cale, în mod public, intrigi și ațâțări, a provocat conflicte la graniță. Măsurile luate au fost numai aparente. Proclamația iredentistă a fost confiscată numai în parte. Restul a fost afișat în comunele dela granița ungurească. Exilații au fost numai de formă izgoniți din țară. Ei sunt subvenționați de guvernul român. S'a înființat o asociație care să treacă pe Români gr. cat. la Biserica ortodoxă. Cărți didactice, ziare și hărți iredentiste se introduc pe sub ascuns, dar cu știrea guvernului român, în Ungaria (*Anexe*, Nr. VII, 6).

Toate acestea au pricinuit neliniștea și turburarea din ultimul timp și cari, prin măsurile energice ce s'au luat, au fost înlăturate. Dacă însă guvernul român nu va îndeplini îndatoririle sale, lucrurile se vor repeta. De aceea trebuie intervenit ca el să pună capăt agitațiilor, să se fixeze granița cu Ungaria, să nu mai primească și ocrotească pe agitatorii români fugiți peste munți, să nu le mai dea burse etc., etc. Intervenția oficială a Excelenței voastre, se zice, a fost totdeauna încununată de succes. Nu mă îndoesc că și în cazul acesta va fi...

Așa dar o nație întregă de trădători. Căci preoții, învățătorii și intelectualii vizați alcătuiau clasa conducătoare a poporului român din Ardeal. Ori toți aceștia — în bloc, fără excepție — erau învinuiți de trădare, puși sub urmărire și amenințați cu pedepse. Evident că, așa prezentate lucrurile, nu mai putea fi vorba de urmările și efectele acțiunii revoluționare dela București, ci de marea luptă permanentă, de rasă, dintre asupriți și

asupritori. Și evident că, în asemenea condiții, nu mai putea fi vorba de pace și liniște. O luptă surdă dar îndârjită era angajată — luptă ce avea să dureze până la lichidarea deplină și definitivă și în care ceea ce se petrecea atunci era numai un episod. Sfârșitul lui avea să se petreacă tot acolo unde începuse — la București.

VIII

În adevăr, chestiunea expulsărilor fu adusă în Parlament, atât în Adunarea Deputaților, cât și în Senat. Este ultima fază politică a ei — epilogul. Aceasta se făcu pe trei căi: 1. Prin intervenția lui C. Boerescu la desbaterea adresei de răspuns la mesaj în Senat 2. Prin petiția pe care expulsații dela Rusciuc — Ciurcu, tatăl și fiul, cu I. Corneanu — o înaintară și Camerei și Senatului și prin care solicitau ca prin votul lor să se revină asupra decretului nedrept de expulsare a unor Români de origine (*Anexe*, Nr. IX). 3. Prin interpelarea pe care M. Kogălniceanu o adresă Președintelui de Consiliu, în Cameră.

C. Boerescu ridică chestiunea în ședința Senatului dela 4 Decembrie (*Monitorul Oficial*, Nr. 10, din 11 Decembrie 1885), spunând că, deși nu există nicio cerere din partea Austro-Ungariei (?), totuși șase români au fost izgoniți din țară, trimiși în exil. Cere primului ministru să justifice acest act, întrucât, la discuția legii de expulsări, în 1881, a declarat că niciodată nu va ezita să arate Parlamentului motivele pentru care va face uz de această lege. De altfel, susținea Boerescu, cum Constituția nu pune pe Români din alte State în categoria străinilor, legea din 1881 nu-i privește și deci nu le poate fi aplicată.

Deși intervenția fu foarte sumară, Ion Brătianu ținu să răspundă pe larg (*Monitorul Oficial*, Nr. 10, din 11 Decembrie 1885). A trebuit să aplice legea, zicea el, pentru că era vorba de interesele mari ale țării, primejduite prin acțiunea iredentiștilor. Numai dacă legea ar fi fost aplicată pentru vreun interes personal, al său sau al vreunui amic, ar putea să fie învinuit. Nimeni din cei ce au rostit tirade patetice pentru expulsați n'a făcut pentru Români și Românism cât a făcut dânsul. El a insistat să se înscrie în Constituție, la 1866, dispoziția ca

Românii din orice țară, prin o simplă renunțare la protecția străină, să fie recunoscuți ca cetățeni. Nimeni n'a primit pe Românii de peste Carpați și nu i-a îmbrățișat, cum i-a primit și îmbrățișat el.

Aceasta nu însemnează însă să uite, ca alții, de interesele generale ale țării, clădită cu lupte și jertfe de secole. Am suferit întemnițări și persecuții de tot felul ca să câștigăm situația pe care o avem astăzi. Românii de peste munți să ne lase să ne conducem singuri politica noastră. Victor Emanuel a trebuit să exileze pe Mazzini. Zisu-i-a cineva trădător? Guvernul italian a trebuit să ia măsuri contra iredentiștilor săi. Invinuitu-l-a cineva de lipsă de patriotism? Suntem noi în măsură să ridicăm drapelul conchistei Transilvaniei, Banatului, Bucovinei? Atunci de ce să amenințăm, de ce să facem să creadă că Românii de dincolo sunt înțeleși cu noi să facem revoluție în Austro-Ungaria? Și când aceasta? Câteva zile înainte de izbucnirea revoluției din Filipopoli. Dacă Bulgarii dela noi ar fi făcut numai o mică mișcare, n'am fi fost acuzați că am copleșit Peninsula Balcanică și Transilvania cu conspiratori, că suntem o națiune de turburători, în loc să fim ceea ce trecem în ochii Europei că suntem prin prudența noastră?

Și termină: «Nu știu cine zice că Bulgarii și Rumelioții ne-au imitat pe noi. Nu, domnilor, nu ne-a imitat nimeni, în nimic. Luați toată istoria noastră, de când a început mișcarea Românilor, dela 1848, și veți vedea că în totdeauna am fost pentru respectarea tratatelor. Căci numai în această respectare cei mici își găsesc puterea lor». Era, evident, o aluzie la recentul tratat pe care România îl încheiase cu Tripla Alianță prin mijlocirea Austro-Ungariei.

Ca răspuns la cuvântarea lui Ion Brătianu, exilații dela Paris — Secășanu, Ocășanu și Bănciulescu — trimiseră, la 22 Decembrie, ziarului «Românul» o întâmpinare prin care arătau că nu s'au amestecat în politica țării și nici n'au căutat să dea directive acestei politici. În proclamație n'au făcut apel la intervenția guvernului român, ci a societății române. Nu s'au amestecat în politica de partide. Au cerut chiar aceasta dela toți frații lor așezați în țară. Felicitările ce i-au venit d-lui

I. Brătianu dela Români din Ardeal, n'au venit, de sigur, dela cei întemnițați, ci dela oamenii tronului, cari, fatalmente, sunt oamenii Ungurilor (*Anexe*, Nr. VIII).

Petiția expulsaților dela Rusciuc fu desbătută în ședința Senatului dela 22 Ianuarie 1886. Raportorul ei, M. Orleanu, prezentă maturului corp un raport în care se năzui a dovedi că legea dela 1881 se aplică și Românilor din afară, nerecunoscuți încă cetățeni și că deci măsura expulsării este legală, că aceasta s'a făcut din motive de ordin superior, pentru interese generale ale țării, amenințată de agitațiile iredentiste și revoluționare și că guvernul, care a dat decretul de expulsare, va avea de grije să-l abroge, atunci când va socoti că măsura nu mai este necesară (*Monitorul Oficial*, Nr. 30, din 25 Ianuarie 1886).

Senatul aprobă propunerea comisiunii de a trece la ordinea zilei asupra petiției. Dar membrii opoziției, în frunte cu G. Mârzescu, cerură insistent discuția raportului, ceea ce se refuză însă. Atunci G. Mârzescu prezintă textul unei interpelări pe care o anunțase în ședința dela 20 Nov. (*Monitorul Oficial*, No. 7, din 6 Dec. 1885) și pe care voi să o desvolte. Fiind împiedecat, pe motive de regulament, ceru cuvântul în chestiune personală. Dar intervenția ministrului de justiție Eugen Stătescu și, mai ales, a celui de culte, D. A. Sturdza, provocă un mare scandal. Incidente penibile și dureroase, chiar după 50 de ani, pentru cei ce le cercetează, determinate de pasiunile politice, de spiritul de intoleranță și de temperamentul irascibil al combatanților și asupra cărora e bine să nu mai stăruim (*Monitorul Oficial*, Nr. 30, din 25 Ianuarie 1886).

Dar punctul culminant al chestiunii expulsărilor în Parlament fu interpelarea lui M. Kogălniceanu, din Adunarea Deputaților, dela 11 Februarie 1886 (*Monitorul Oficial*, Nr. 45, din 18 Februarie 1886 și în broșură separată: *Interpelațiunea privitoare la expulsarea Românilor de peste Carpați*, adresată guvernului de M. Kogălniceanu, deputat al col. I de Brăila, București 1886), cum și răspunsul lui Ion Brătianu la această interpelare. Ca întotdeauna, Kogălniceanu vorbi cald, frumos,

impresionant. Cuvântarea sa, prin cuprins, constituie pagini de istorie, iar, prin formă, ca expresie literară și sentimentală, pagini de antologie. Ea merită să fie pusă alături de cele mai vestite cuvântări ale sale rostite în Parlament sau la Academie.

Cum oratorul ținea s'o arate dela început, această interpelare privea o întreită cauză: de naționalitate, de legalitate și de umanitate. Cele din urmă se adresau guvernului și națiunii române. Cea dintâiu și guvernului și națiunii maghiare. Căci în ea trata raporturile politice dintre cele două State și popoare în epoca contemporană, raporturi al căror bilanț îl stabilește Kogălniceanu într'o întinsă și foarte prețioasă expunere istorică și din care reiese că Ungurii și Ungaria datoresc mai mult Românilor și României, decât aceștia aceloră.

Cetind aceste pagini de istorie, în care Kogălniceanu intră ca actor principal, simți regretul că oamenii noștri politici, bărbații de Stat, cari au avut rol așa de însemnat la întemeierea, organizarea și dezvoltarea României moderne, nu și-au scris memoriile. Căci, în cea mai mare parte, aceste pagini sunt pagini memorialistice. În ele e vorba de împrejurările și evenimentele de pe la 1859—60, din timpul războiului pentru eliberarea Lombardiei, când Ungurii, cu Kossuth, Klapka și Teleky, vroiau să provoace o insurecție în Transilvania, cu ajutorul lui Cuza-Vodă, cu care ei încheiară, în acest scop, o convențiune formală, prin mijlocirea Impăratului Napoleon și a lui Victor Emanuel. Imprejurările acestea sunt azi bine știute și din alte izvoare. Totuși, partea personală luată de Kogălniceanu la ele nu este cunoscută decât din această cuvântare a sa. Aci zace interesul și importanța ei istorică.

După ce, în felul acesta, stabilește cari erau ideile și angajamentele lui Kossuth și ale tovarășilor săi cu privire la naționalități în genere și la națiunea română în particular în 1848 și în 1860, Kogălniceanu arată cât de greșită este politica de maghiarizare a guvernelor și națiunii maghiare. El stăruiește asupra ei dovedind cum în toate cutele vieții și organizației de Stat activează această nefericită politică, cu deosebire față de Români. Tabloul este nu se poate mai complet și mai impresionant. El atestă cât de bine cunoștea marele bărbat de Stat

starea Românilor de peste munți în vremea celei mai necruțătoare politice de maghiarizare și câtă dreptate aveau tinerii ce lansaseră proclamațiunea revoluționară să se îngrijoreze de viitorul fraților lor de peste munți. De altfel acesta era și scopul interpelării sale.

Kogălniceanu încheie acest capitol al interpelării sale cu următoarele cuvinte: «Nu a venit timpul ca d-l prim ministru Brătianu să-și aducă aminte cuvintele pe cari la 1868, cu ocaziunea discuțiunii asupra proiectului de adresă la tron, le-a zis de pe această tribună: «Când cumnatul meu se ceartă cu sora mea, eu nu mă amestec; dar când bărbatul surorii mele a ridicat brațul ca să o înjunghie, atunci ridic și eu brațul?».

«Aceste cuvinte explică — zicea el — proclamațiunea iredentei române. Scriitorul, autorul acestei proclamațiuni, a fost în București, dar izvorul ei este în Budapesta, este în actele și persecuțiunile administrațiunii maghiare în contra Românilor. Și stingerea iredentei nu o va face izgonirea a șase Români, ci contenirea erei persecuțiunilor și înlocuirea prin un regim de pace, de libertate și de frăție!

«Oamenii de Stat din Ungaria îmi vor erta acest consiliu ce-mi permit a le da; li-l dau în același spirit, care m'a povățuit în 1859 și 1860 de a da ospitalitate la mii de emigranți unguri, de a scăpa dela furci mai multe capete scumpe națiunii maghiare! Da, o afirm, regimul actual, de va continua, poate aduce focul și sabia în locuințele Românilor de peste Carpați; dar să nu creadă vecinii noștri unguri, că prin aceasta ei își întăresc patria și viitorul național!» Cuvinte profetice ce aveau să se adeverească pe deplin peste treizeci de ani numai.

Partea privitoare la legalitatea măsurii de expulzare, din punct de vedere al efectului moral și național, din punct de vedere al interpretării, juridice și politice, în țară și în Ungaria, este iarăși foarte interesantă prin considerațiile, apropiierile și destăinuirile pe cari autorul le face pentru susținerea tezei sale. El combate pe Ion Brătianu cu propriile sale cuvinte rostite la diferite ocazii în chestiunea Românilor de peste munți. Autorii proclamației trebuiau reprimați neapărat, dar nu prin expulsare, ci prin judecare și condamnare în țară. Rămâneau cel puțin pe pământul românesc.

Ce privește, în fine, partea privitoare la umanitate, ea este atât de mișcătoare, încât trebuie să fie reprodusă în întregime, ca una ce constituie de altfel și minunata perorație a cuvântării: « Domnilor, am zis că interpelarea mea mai are și o parte umanitară; aceasta o adresez în special d-lui prim ministru. Mă adresez la umanitatea d-sale, la trecutul d-sale, la 1848, când și d-sa și eu și mai toată generațiunea de atunci am fost disterați. Aveam mume, aveam surori, aveam rude; multe lacrimi au vărsat atunci mumele, surorile noastre și în genere femeile române pentru exilul nostru.

« Dar cel puțin această disterare a fost rostită de străini! Dacă d-l Brătianu a uitat astăzi îi readuc aminte poemul lui Michelet! Fac apel, d-le Ioan Brătienne, la tinerețele d-tale, la cele ce profesai atunci, la principiile ce le afixai; acestea te-au adus astăzi unde ești. Ori cât ești om de Stat, nu este bine să rupi cu trecutul d-tale, când mai ales acel trecut a fost așa de frumos!

« Sunt câteva zile de când a venit la mine femeia unuia dintre disterați, cea mai săracă, cea mai nevoiașă, cea mai simplă Ardeleană, spunându-mi că bărbatul său este izgonit din țară, fără să fi făcut altceva, decât că a fost surprins la drumul de fier citind o proclamațiune; ea plângea cu patru șiruri de lacrimi și îmi zicea: m'aș duce lângă bărbatul meu, la Rusciuc, aș munci chiar cu brațele ca să-mi hrănesc bărbatul; dar am copii și trebuie să stau cu ei aci pentru școli.

« Acel râu de lacrimi care curgea pe fața bietei românce, mi-au adus aminte de lacrimile ce în 1848 mumele și surorile noastre vărsau pentru noi exilații! Om dela 1848, care totdeauna amintește faptele d-tale de atunci și cu drept cuvânt, căci dela 1848 începe regenerațiunea noastră, la care ai luat parte, adu-ți aminte de acele lacrimi și șterge pe acelea care astăzi se varsă în urma ordinului d-tale de expulsare!

« Și după ce m'am adresat la guvern, mă adresez și la Regele României, la fostul Domn al Românilor; îl conjur să se gândească, că, dacă sângele vărsat pe câmpurile de bătaie ale Plevnei, Grivița și Smârdan, a acoperit de glorie și a întărit tulpina tinerei noastre dinastii, lacrimile poporului, lacrimile mumentelor, soțiilor și fetelor române, departe de a întări și de a face să se desvolte acea tulpină, o vor slăbi, putrezindu-i tinerele vlăstare!

Sfârșind, conjur pe d-l Ion Brătianu să nu facă, ca lacrimile vărsate din ochi de Români să păteze paginile istoriei întâiului Rege al României.»

În răspunsul său, Ion Brătianu (*Monitorul Oficial*, Nr. 45, din 18 Februarie 1886) trece asupra expunerii istorice din interpelare, sub cuvânt că nu-l privește și stăruiește numai asupra restului, « ca să șterg, zice el, lacrămile de pe fața d-lui Kogălniceanu ». — « Să-i aduci înapoi, și le-ai șters », răspunse acesta. Dar Ion Brătianu era un om, care, în chestiunile mari, politice, de interese superioare ale Statului, nu luneca pe panta sentimentalismului, ci se ținea drept, în mijlocul realităților, oricât de neplăcute i-ar fi fost ele.

Arătând avantajul lui Kogălniceanu de a fi vorbit cu libertatea omului ce nu se găsește la locul de răspundere, el relevă situația grea în care se află dânsul tocmai din această cauză. De aceea trece de-a-dreptul în miezul chestiunii — la motivele care l-au determinat să dea decretul de expulsare. Ține să rectifice însă afirmația lui Kogălniceanu că, dacă elementul român din Transilvania va pieri, va pieri și România, mărturisind credința sa neștrămutată că, oricât de vitrege vor fi împrejurările în viitor, ca și în trecutul său, neamul românesc, întreg, va rezista, nu va pieri niciodată. Aceasta pentru ca să se știe în Ungaria, că orice ar face guvernul și națiunea ungurească, nu vor putea împiedeca în desvoltarea spre destinul său istoric, acest neam.

Stăruiește apoi asupra sentimentelor sale față de Românii de peste Carpați, reamintind cele spuse în cuvântarea de răspuns lui C. Boerescu, în Senat, că el a înscris în Constituție dreptul lor specific la recunoaștere și că tot el i-a primit cu brațele deschise și i-a protegiuit, în desavantajul chiar al băștinașilor. Nu pentru proclamație i-a expulsat, ci pentru consecințele ce putea avea acțiunea lor agitatorie și revoluționară asupra Statului român, într'un moment foarte greu și delicat politic. Căci, dacă Bulgarii de pe Dunăre s'ar fi mișcat pentru insurrecția din Rumelia și dacă Ardelenii dela « Carpați » ar fi încercat măcar o incursiune cât de neînsemnată în Transilvania, — care ar fi fost situația României sub raportul obligațiilor sale internaționale, față de puterile streine și amice?

Ardelenii au avut și au societăți culturale și naționale în țară, pe cari le-a sprijinit și susținut toată lumea, cum este soc. «Transilvania», a lui Papiu-Ilarian. Dar soc. «Carpați» nu este de felul acesta. Ea face agitații neîngăduite. A pus la cale o demonstrație ostilă la Legația austro-ungară, care a trebuit să fie apărată zile de-a-rândul de poliție. Ea instigă lumea să se răscoale și să treacă Carpații. Sfaturile bune și cuminți ce s'au dat conducătorilor, n'au fost ascultate. În proclamațiune se recomandă mijloacele violente ale distrugerii, dinamita, asasinatul. «Fac apel la d-ta, d-le Kogălniceanu, și te rog să-mi spui dacă în acțiunile noastre revoluționare, d-ta și eu ne-am gândit vreodată să propagăm ceea ce acești oameni îndeamnă pe alții să facă?»

Acestea au fost motivele pentru care a trebuit să ia măsura expulsării asupra autorilor proclamației iredentiste — zicea Ion Brătianu. Iar la o ripostă a lui Kogălniceanu, de ce nu i-a dat în judecată, în loc să-i fi aruncat afară din țară, el replica: «Ești în eroare, d-le Kogălniceanu, căci numai aruncați nu au fost. Am luat pentru dânsii toate precauțiunile posibile ca să nu sufere. Bine voește a te informa, dacă, în această privință, nu am luat mai multe precauțiuni, decât am luat pentru însăși copiii mei, când i-am trimis la studii în străinătate»...

* * *

Cu aceasta chestiunea proclamațiunii revoluționare dela 1885 și a agitației ce ea a provocat atât dincoace cât și dincolo de munți se încheie. Altele, de altă natură, îi luară locul. Exilații rămaseră câțeva vreme în streinătate. Iar când veni momentul să se întoarcă în patrie, fiecare își reluă rosturile sale. Căpetenia lor, Gh. Secășanu, pe acela de modest profesor secundar la Severin, la Tulcea și la Măgurele, unde se și sfârși din viață, la 1930, în vârstă de 72 ani, ignorat de presa ce acum o jumătate de veac făcuse atâta sgomot în jurul numelui și mișcării sale.

E singurul din tovarășii de exil care a avut norocirea și fericirea să vadă România întregită a năzuințelor și străduințelor sale de tinerețe. Și, de sigur, nu odată va fi reflectat în această Românie la acțiunea sa revoluționară. Nu a putut-o regreta

însă pentru că a fost efluxul firesc al sufletului și conștiinței sale românești și pentru că a fost izbucnirea legitimă a sbuciumului în care a trăit întreaga sa generație, față de primejdiile ce se ridicau atunci asupra neamului său de peste Carpați.

Acțiunea aceasta constituie azi, istoricește, un episod interesant și emoționant al luptelor noastre de desrobire și întregire. Am socotit — mai ales după ce s'a aflat corespondența diplomatică din Arhivele dela Viena — că e bine să-l reconstituiesc și să-l expun în întregul său, nu numai pentru interesul ce-l prezintă în sine, ci și ca un omagiu adus șirului nesfârșit de luptători însuflețiți pentru unitatea națională, veniți de peste Carpați în țara mamă, printre cari trebuie să înscriem azi, în cele dintâiu rânduri, pe Gh. Secășanu.

ANEXE DOCUMENTARE

I

*Proclamațiunea revoluționară a Iredentei române
dată în București la 18 August 1885*

Românilor,

Ungurii decretă astă-zi la Cluș mórtea jumătăței némului nostru.

De pretutindenii s'au adunat sbirii, spre a lua parte la pronunțarea acestei sentințe. Tóte straturile sociale, de la ministru până la pintenul ruginit al nemeșului calicit, sunt represintate. În mijlocul luminațiilor și între aburii banchetelor, țipetele lor sălbatică se topecă într'un singur urlet: Să facem din Ardeal o țară Ungurească!

Adunat-au bani pentru ajungerea acestei ținte, cei mai mulți încă umezi de sudórea românescă. Să premieze între Români viciul, sperjuriul, apostafia — voiesc cu ei; să prigoniască tot ce e bun, nobil, cu statornicie de caracter. Slabi prin ei însiși, luat-au la spatele lor Statul maghiar, făptura politică cea mai scârbósă a vécului al 19-lea, eșită din minciună și trădare. Tot ce muncesce Românu de peste Cárpați, chiar brațul său, îndreptéză-se ast-fel în contra sa, întrebuințéză-se la ferecarea jugului său.

Mici de suflet tot atât pe cât de sălbateci la năravuri, îmbrobodituși-au întreprinderea cu haina unei mincinoase legitimități. Nu vrem, zic ei, de cât să reîntórcem la matca naționalității noastre pe Maghiarii românisați. Maghiari românisați! — unde óre și când? Putut'a óre, în mii de ani de până astă-zi, lăcomi vre-un Ungur — el care stăpânia și jáfuea — la sórta Românu lui, a robului și jáfuitului?

Din potrivă, nu tocmai ei răpit-au naționalității române de peste munți, fruntașii ei? Iubitori de ticnă și de onorurile feudale, n'au dat aceștia ignorantei seminții maghiare contingentul cel mai strălucit de beliduci și de ómeni politici, părăsindu'și poporul în voia sa, dar în o voie fermă și nestrămutată de a rămânea popor românesc?

— Și noi nu'i chemăm înapoi, noi nu'i reclamăm, noi le-am da cu piciorul când interese întâmplătóre le-ar dicta să se reîntórcă în sênul némului românesc, căci mârșav este acela care își vinde némul său și némul nostru curat voim ca să rămâie.— Atunci — ne ripostéză tot sbirii — pentru ce Ardealul, pentru ce Banatul, Crișana și Marmureșul

sunt atât de sărace în Unguri? Pentru că — le răspundem noi — nici o dată nu s'a întâmplat o adevărată descălecare maghiară în aceste țări românești. Abstracție de Săcui, a căror aședare în costa răsăritenă a Ardelului încă nu este bine stabilit când și prin ce chip s'a făcut, de sigur însă nu prin arme,— provinciile române transcarpatine n'au vădut de cât armate ungurești cuceritoare, cari s'au prăpădit cu vremea, cum firesc era să fie. Oarda lui Tuhutum n'a fost alt-ceva. Pe Români 'i-a găsit, pe Români 'i-a lăsat. Dacă Ungurii au nerușinarea a 'și legitima infamiile de azi cu acele invasiuni, cu cât mai mare drept n'ar avea gintea germană de a cere regermanisarea Franciei, Italiei, Spaniei, în cari își trimisese, după sfărâmarea Imperiului roman, nu numai hórde cari să pustiască, ci popóre cari au făcut adevărate descălicări !?

Dar Ungurii au înșiși conștiință de nemernicia argumentului lor istoric. Dacă se folosesc de el, e spre a arunca nisip în ochii popórelor europene, cari încă nu 'i cunosc, spre a neteđi drumul publiciștilor speculanți, gata să le ofere, pentru o subvenție proporțională, înalta misiune de civilisatorii ai acestui colț de pământ. Ceea ce vreaú Ungurii e înălțarea unei mari patrii maghiare, pe ruinele patriei române. Acésta o vreaú cu orí ce preț, cu orí ce mijloc. Nimic nu e drept, nu e sfânt, nu e uman pentru ei, afară de ce póte sluji la realizarea acestui scop.

Iată ce discută astă-zí la Cluș miú de huni moderni, adunați de pretutindení.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Români de peste munți!

Voi nu vă temeți. Voi nu vă puteți teme.

Alte urgii s'au prăvălit asupra capului vostru, vi l'au plecat, dar din inimă nu v'au putut stinge credința în voi, vigoarea de a'l reardica din nou. Astăzi, când vi se decretă mórtea, în vinele vóstre sângele colonilor lui Traian curge mai iute, mai cu putere. In ulițele luminate ale Clușului, opinca Moțului calcă mai greu, de și cu mai puțin sgomot, de cât cisma unгурescă și căutarea lui limpede, senină, hotărâtă, spune negreșit, însutit mai mult de cât privirea împăinjinată de beție a magnatului maghiar. Pe acest Cluj și'l însemneză el astă-zí în mintea sa, cu semne neșterse. Jucăria sa de o minută fi-va, când va voi !

Gândul acestui Moț trebuie să fie al vostru, al tuturor, fraților. In el cuprinde-se totă programa voastră de apărare.

El vă întorce ochii spre amarnicul, dar gloriosul vostru trecut, și vă arată cum ați reîntărit firul vieței vóstre naționale orí de câte orí era să se rupă de slăbiciune, cum l'ați prelungit când Maghiarul întindea mâna 'i nelegiuită ca să vi'l tae. Neprasnicele sarcine ale feudali-tăței unguresci au produs pe luptătorii voștrii de la 1437; conspirația celor trei națiuni, cu nelegiuirile sale fără pomenire la alte neamuri, pe martirii de la 1785; și în fine prima licărire a ideei de pan-ungurism și svêrcolirile spre a o duce la îndeplinire, produs'au eroii voștri

de acum 37 de ani (1848). Nici strămoșii voștri nu se temeau, frați de peste munți; neînspăimântarea lor nu era însă ceva fatal, era isvorâtă din conștiința vigoarei lor nesecate. Când înverșunarea maghiară era la culme, când genunchiul tiranului nu'i mai lasă să resufle, când moștenirea strămoșescă era, în fine, în supremul pericol, — atunci rupeau cu răbdarea, cu supunerea și luptau cum luptă un neam liber și care e vrednic de libertate.

Unul din aceste momente supreme e astăzi la pragul vostru.

Să nu mai suferiți a fi amăgiți de cărturarii căpătuiți și fricoși. « Ordinea legală » a încetat pentru voi de mult, — de atunci de când nu mai puteți apăra prin ea nici unul din drepturile voastre. « Ordinea legală » de astăzi nu e bună de cât pentru Unguri. Prin ea v'a luat tot ce brumă câștigat-ați cu atâtea șiroae de sânge. O administrație, ostilă sub toate formele și în toate direcțiunile când se tratăză de voi, v'a nimicit buna stare materială, vă gonesce din țara voastră strămoșescă ori vă pune iarăși sub regimul biciului domnesc. O nouă iobăgie, mai rea de cât cea din trecut, bate în această privință la ușa voastră. Școalele întretinute din sudorea voastră sunt deja minate, fitilul se va comunica în curând și praf alege-se-va de ele. Biserica voastră e profanată, mai rău de cât pe vremile persecuțiilor calvinești. Giandarmii maghiari vă gonesc popii de prin altare. În contra legilor cari asigură independența ei, hotărârea de suprimare s'a luat și execuția va urma ca mâine. Copiii voștrii, cinstiți și muncitori, pe cari i-ați învățat cu grele sudori carte, nu găsesc un codru de pâine în țara lor; salariile, întretinute din sudorea voastră, îngrașă câinii flămânzi ai pustelor ungurești. Limba voastră, dulcea și strămoșasca limbă, e gonită de pretutindenă. Ați ajuns să nu vă mai puteți cere nici dreptate în ea. Toate loviturile acestea vi s'a făcut prin « ordinea legală » — cum vă veți mai putea apăra așa dară tot prin ea?

Nu, fraților de peste munți, nu vă lăsați a fi înșelați asupra adevăratei voastre stări, asupra acelora ce în adevăr vă așteptă. *Revoluția vine!* De și cerul vi se pare încă senin, pe zare însă se încrușișază fulgere; ele v'o vestesc. Revoluția o proclamă astăzi însuși Ungurii la Cluș, căci între două popore, dintre cari unul decretăză pe față peirea altuia, nu pôte fi altă stare de cât starea de revoluție. Numai un popor laș, un popor care renunță la viitorul său, se face că nu pricepe provocarea dușmană și nu primește mânușa ce i se aruncă.

Nu aveți arme. Așa e. Revoluția pe față nu vă este încă cu putință. S'au schimbat vremurile de la Horia în cöce. O să le aveți însă, și veți face-o. Ceea ce vi se impune astăzi, e starea de revoluție într'ascuns, la adăpostul nopții, în umbra pădurilor, ca atitudine în relațiile voastre zilnice cu Ungurii. O! fraților, de ce uitați voi că tot avutul acelora, cari susțin lupta de mörte în potriva voastră, e în mâinile voastre, e însuși avutul vostru furat, jefuit, usurpat, de care puteți dispune după plac? Nu știți voi ce lesne se pôte preface în cenușă totă bogăția unui grof, unui baron, care de la voi o ia pentru ca spre ruina și peirea voastră să o îndrepteze? Nu puteți voi pricepe, că nu vă găsiți de cât în starea

de legitimă apărare, când ve scăpați de un sbir al administrației, justiției și instrucției unghuresci, iarăși prin singurile mijloce ce vă rămân, după ce însăși «ordinea legală» este care' l pune și îl susține anume spre ticăloșirea și peirea voastră. Astăzi știți și voi carte. Cetiți și vedeți cum se apără alte neamuri robite ca și voi. Uitați-vă la Irlandesi. Ce drame de legitimă apărare nu adăpostesc nopțile ei! Din catalogul sfinților voștri patroni mai destituiți pe unul al cărui patronagiu nu l'ați simțit nici odată și puneți Glonțul, și sfințele neputincioase împuținați-le cu una și faceți loc Dinamitei. Nici cel d'antiau nici de-a doua, nu se vor minți vreo dată...

Vor să ve învețe unghuresce.

Ve vor cere copii, ca să'i crească, să'i facă domni și vëndetori ai nației lor. Nu-i veți da. Veți prefera să se hrăniască și ei, cu plugu și cu sapa, cu cari v'ați hrănit voi, și când nu vor mai avea petec de pământ unde să dea cu ele, 'i veți trimete la codri. Turbarea lor va merge de sigur până a și-i hrăpi spre a'și umplea asilele de desnaționalizare, cum în vremile celui mai înfricoșat fanaticism religios dragonii lui Ludovic al 14-lea hrăpeau copii calvinilor francesi, spre a'i da pe mână călugărilor iesuiți... Ah, când veți fi voi cum puteți și cum trebuie să fiți, Ungurii nu vor avea curagiu să întreprindă ast-feliu de dragonade, și când totă vigórea vóstră ar rămănea inutilă, veți striga mai bine ca poetul suferințelor poporului italian: mai bine s'e nu am copil, de cât să am și să fie ungur, precum a zis el sori-sa: mai bine să n'ai parte de nascere, de cât să dai viață unui nou rob.

Urăți limba unghurescă, fraților, însutit mai mult de cât ați urăt'o pâne astăzi. Scuipați pe cine va vorbi-o. Cultivați-o pe a voastră cu ori ce mijloce ce ve vor sta la îndemână. Tótă lumea ve recunóce pâne astăzi că sunteți mari naționaliști; fiți pe viitor fanatici. Lărgiți cât mai mult abisul între voi și lepra asiatică, să nu pótă pe nimenea molipsi. Cu cine va cădea din rânduri, faceți cum spune Cartea Sfântă în care credeți: pomu ce nu produce se taie și se aruncă în foc. Intórceți-vé spatele și de aceia și'i lăsați singuri cu nemicinicia lor, cari ve vorbesc de înțelepciune, de răbdare. Ei nu sunt de cât prietenii lor și réuvoitorii voștri înconșienți. Grupați-vé cu credință neclintită împrejurul tuturor acestora cari sunt hotărâți să meargă, gata la sacrificii, cu voi pe noua cale. Fiți un singur trup, un singur braț, atât de solidari ca fie care să fie cap și programă pentru sine, și cu tóte acestea să fie un singur cap și o singură programă. Numai așa veți duce la isbândă lupta de legitimă apărare.

Români de peste munți! Ungurii au răscolit prin tóte arhivele infamiilor feudale, ca să vă pótă trânti astă-zi la pământ. Strângeți-vé puterile și nu uitați un moment că suntem singuri. Nici Europă, nici rasă latină nu există pentru suferințele și dorurile noastre. Dacă ar exista o Europă cu conșiință de misiunea sa, n'ar mai răbda un ceas necinștea de a hrăni la sînul ei o hoardă asiatică, incapabilă de o civilizație reală, generóasă, bine-făcătoare. «Latinii» Apusului benchetuesc cu tiranii

voștri și nu se sinchiesc leac de mâna de frați, cari gem sub jugul prietenilor lor. Și mai vertos încetați de a ve mai gândi la « împărat ». E un tiran ca toți cei-lalți cari vă cere punga și sângele scump al copiilor voștri și nu vă dă în schimb de cât urgia și disprețul. Cine caută să mai întreție în voi cultul acestui fetiș, e dușmanul vostru, e inamicul progresului vostru. El vrea să vă înapoieze cu veacuri pe drumu ce ați putut resbate deja cu atâtea nevoi. Acela a cărui « bunătate » vi se trâmbiță mai mult, acela însuși nu dase nici o ascultare păsurilor voastre, acela însuși nu s'a sfiit să se facă asasinul acelora cari s'au văzut nevoiți să caute prin arme ce nu puteau ajunge prin rugăminte, acela în sfârșit dacă a îngăduit o ușurare oare care, a fost numai în urma unei revoluții, numai după ce'l speriaserăți, numai când a vădută că ușurarea e reclamată neapărat de interesele tronului și de pacea imperiului său. Frica face pe acești fetiși lacomi și nu « grația » să dea ascultare supușilor lor. Suntem singuri, frați de peste munți, vă zicem încă o dată, de aceea fie care din voi un erou trebuie să fie. O cauză drăptă însă, susținută de un popor cu inimă, și are isbânda asigurată.

Românilor de dincóce de munți!

Ne adresăm către voi fără osebite dacă sunteți născuți pe pământul românesc liber sau dacă sórta v'a adus aici, căci césul suprem este să nu se mai facă această deosebire. Unde și întru cât se face, ea este semnul cel mai întristător al lipsei noastre de patriotizm sincer, de sentiment național, de conștiința comunității originiei, intereselor și aspirațiilor noastre. Ea alcătuește față cu dușmanul nostru marea primă de încurajare.

Momentul e solemn pentru noi, întocmai ca pentru Româniea subjugată. Să punem mâna pe inimă și să ne zicem: puțin făcut' am până astăzi pentru întărirea pozițiunei sale, pentru îmúlțirea și împu-ternicirea armelor ei de luptă. A acusa guvernele, e o eroare nepermisă. Să ne acuzăm mai bine pe noi, cari obicinuiți a aștepta totul de la ele, așteptat' am și așteptăm de la ele și organizarea unui întins și serios sprijin pentru posturile espuse ale némului nostru. Fără îndoială au și ele datorii către poporul român în genere, nu pot nesocoti nici dênsele absolut exigențele unei politice naționale și ar trebui să fie de tot cădută némul nostru pentru ca un guvern, care ar călca una din aceste exigențe, să poată rămânea o singură zi la cărma țarei. Un guvern are însă drumul său croit de rațiunile de stat; să nu căutăm a'l abate de la el. Să ne facem datoria, noi națiune, noi opinie publică.

Desfășure-se stégul Irredentei române pretutindeni. Răspundă-se cu vrednicie conjurației din Cluș. În familie, în școlă, în armată, cultive-se de o potrivă ideia de solidaritate între toți Români, comunitatea de aspirații, trebuința sfântă de ajutor împrumutat. Spună-se copilului în familie și în școlă că patria noastră e sfâșiată de Maghiari; spună-se soldatului că adevărata și efectiva fortificare a țerei Românești se va

împlini numai prin luarea Transilvaniei; convingă-se, în fine, fie-care Român cugetător că garanția reală și statornică a neatărnării patriei sale nici în tractate, nici în politica de azi pe mâine, ci în completarea unității noastre politice se va găsi. Cea mai groaznică nenorocire va fi pentru România căderea Transilvaniei; va fi anticiparea căderii sale. Să nu uităm: nu suntem de cât jumătate dincoace și dacă putem avea vre-o misiune în Orient, e numai fiind-că suntem zece milioane și nu cinci.

Să ne strângem rândurile. Să facem cât mai în grabă ca Români de peste munți să ne simțiască dragostea de frate, și Ungurii urgia de dușmani. Cine va șovăi, cine va sta la o parte, străin este de némul românesc și usurpat e numele ce poartă.

Poporul român a știut să fie mare în toate ceasurile grele. Acest popor primesce mănua ce i se aruncă astăzi de Hórda Ungurésca.

Vae Victis.

Bucuresci, 18 August 1885

Comitetul de inițiativă
al
Irredentei Române

BCU Cluj / Central University Library Cluj

II

Correspondența diplomatică dintre Legațiunea austro-ungară dela București și Ministerul Afacerilor Streine dela Viena
(Obținută prin bunăvoința și osteneala d-lui Dr. Oct. Beu, consilier la Legațiunea României din Viena)

I.

Eissenstein către Kálnoky
— Raport Nr. 51. D. —

Bukarest, 5. August 1885.

Vor einigen Tagen veranstalteten die Offiziere des in Sinaia stationirten Jäger-Bataillons einen Ausflug in die Umgebung, zu welchem verschiedene Persönlichkeiten und unter Anderen auch Herr Ciurcu, der bekannte Eigenthümer der «Indépendance roumaine» geladen wurden.

Bei dieser Gelegenheit wurde auf einen der höchsten Spitzen der umliegenden Berge eine rumänische Fahne aufgepflanzt.

Zwei Tage darauf gaben die eingeladenen Herren diesen Offizieren in einem der ersten Hotels von Sinaia ein Frühstück, während welchem die dortige Militär-Musik die verschiedensten nationalen Weisen vortrug.

Nach dem Frühstücke brachte Herr Ciurcu einen Toast darauf aus, daß es den rumänischen Offizieren bald vergönnt sein möge, auch jenseits dieser Berge die rumänische Fahne zu entfalten.

Herr Ciurcu erzählte dies noch denselben Tag einem seit langen Jahren in Rumänien ansässigen Oesterreicher, der sich beeilte, mir hievon Kenntniss zu geben.

Ich habe mich enthalten mit irgend einer offiziellen Persönlichkeit über diesen Vorfall zu sprechen, da ich den Anschein vermeiden wollte, als lege ich den wahnwitzigen Reden dieses Irredentisten irgend welche Bedeutung bei. Auch könnte eine diesbezügliche Bemerkung nur dazu dienen, Herrn Ciurcu's Ansehen hierzulande in ganz unverdienter Weise zu erhöhen.

Es könnte sich aber dennoch vielleicht den königlich ungarischen Behörden empfehlen, Herrn Ciurcu der noch ungarischer Staatsangehöriger ist und welcher zu öfteren Malen in Geschäftssachen oder in Familienangelegenheiten nach Siebenbürgen reist, auf ungarischen

Boden festzunehmen, um die competenten Gerichtsbehörden in die Lage zu versetzen, Herrn Ciurcu wegen Landesverrath anzuklagen und zu verurtheilen.

Jedenfalls halte ich es für meine Pflicht, über diesem Vorkommniße Euer Excellenz gehorsamen Bericht zu erstatten.

Genehmigen... Eissenstein

Notă cu creionul a lui Kálnoky: Ich zweifle daß dies thunlich ist, aber jedenfalls läßt man die siebenbürger Rumänen von der Qualität des H. Ciurcu ungestraft Hochverrath treiben. K.

2.

Eissenstein către Kálnoky.

— Scrisoare particulară, confidențială —

Bukarest, 19. August 1885.

Eine in Bukarest lebende vollkommen vertrauenswürdige Persönlichkeit erzählte mir vor Kurzem den Inhalt eines Gespräches, welches Dieselbe im Laufe des vergangenen Winters mit den gegenwärtigen königlich rumänischen Minister des Aeussern Herrn Campineano hatte.

Meinem Gewährsmanne nach hätte Herr Campineano bei Besprechung der äusseren Angelegenheiten Rumäniens sich dahin geäußert, dass er das Heil seines Landes nur in einem innigen freundschaftlichen Zusammengehen mit Russland erblicke.

Sollte es heute oder morgen zu einem kriegerischen Zusammenstosse zwischen Oesterreich-Ungarn und Russland kommen, meinte der Minister, so müsse Rumänien unbedingt mit Russland gehen. Würde Russland aus diesem Kampfe als Sieger hervorgehen, so würde Siebenbürgen und die von Rumänen bewohnten südlichen Theile des eigentlichen Ungarns zweifelsohne an Rumänien fallen, und würde Russland besiegt werden, so könnte es sich allerdings ereignen, dass Rumänien für eine Reihe von Jahren seine politische Selbständigkeit verlöre, aber dies nur, um nach dieser Zeit als Gross-Rumänien sich wieder von der österreichisch-ungarischen Herrschaft zu befreien. Würde sich hingegen Rumänien auf die Seite von Oesterreich-Ungarn schlagen, so hat es nur Alles zu verlieren und nichts zu gewinnen. Das siegende Russland würde Rumänien binnen Kurzem, wie dies in Polen der Fall war (?) vollständig russifiziren, während Oesterreich-Ungarn im Falle eines siegreichen Feldzuges gegen Russland Rumänien nichts für seine Allianz zu bieten im Stande wären.

Ich erlaube mir vorstehende Aeusserungen des Herrn Campineano, deren Richtigkeit ich zu verbürgen glaube, zu Euer Excellenz hoch

geneigten Kenntnissnahme zu bringen, da Dieselben wohl ein weiterer Beleg dafür sind, wie wenig der gegenwärtige Leiter der äusseren Politik Rumäniens sich mit den Ansichten des Ministerpräsidenten Brătianu in Uebereinstimmung befindet.

In den hiesigen leitenden Kreisen glaubt man allgemein, dass Herr Campineano an Stelle des Generalen Lecca, für den Posten eines Präsidenten der zweiten Kammer in Aussicht genommen ist.

Vor einigen Tagen nahm Herr Minister Stourdza in Begleitung des interemistischen Generalsecretärs im Ministerium des Aeussern Herrn Beldiman, ein déjeuner bei mir ein.

Bei dieser Gelegenheit nahm der Minister Anlass, in einer äusserst warm gehaltenen Rede seinen innigen Sympathien für Oesterreich-Ungarn Ausdruck zu geben, und betonte hierbei, dass trotz den momentanen Schwierigkeiten auf handelspolitischem Gebiete, die königliche Regierung fortfahren werde, in seiner äusseren Politik alle Zeit fest zu den beiden Kaiserhöfen zu stehen.

3.

Eissenstein cătră Kálnoky

— Telegramă cifrată Nr. 21 —

aufg. 6 U. 15 M.
eing. 9 » 30 » pm.

· *Geheim. Bucarest, 31. August 1885.*

Brachte durch geheime, von mir mit Geld honorirte Angaben in Erfahrung, daß in einer hiesigen jüdischen Druckerei in rothen Lettern einige tausend Exemplare einer Proclamation gedruckt wurden, worin die Rumänen in Siebenbürgen aufgefordert werden, die ungarischen Gehöfte in Brand zu stecken und sich, Irlands Beispiel folgend, mittelst Dynamit vom ungarischen Joche zu befreien.

Rumänische Regierung hat sämtliche Exemplare noch auf der Eisenbahnstrecke nach Predeal confisciren lassen und ist entschlossen energische Maßregeln zu ergreifen.

Weitere Angaben über Urheber der Proclamation sind in Aussicht gestellt; — rumänische Regierung ersuchte mich, ihr die Namen derselben mitzuthemen, um eventuell deren Ausweisung veranlassen zu können.

Bitte um hohe Ermächtigung, nöthigenfalls Geldauslagen in bescheidenem Maße für die in Aussicht gestellten Mittheilungen machen zu dürfen.

4.

Eissenstein către Kálnoky
— Telegramă cifrată Nr. 22 —

aufg. 4 U. 45 M.
eing. 7 » — » p. m.

Geheim. Bukarest, 3. September 1885.

Man meldet mir soeben, daß das irredentistisch-nationale Comité in der gestrigen Sitzung constatirt habe, daß hm 20.000 Waffen zur Verfügung stehen und daß sich ¹⁾, 6000 Mann zum Kampfe gegen Ungarn gemeldet hätten. Gleichzeitig wäre der Beschluß gefaßt worden, demnächst einen Einfall nach Ungarn zu organisiren.

5.

Eissenstein către Kálnoky.
— Raport Nr. 55 —

Gheim. Bukarest, 4. September 1885.

Mit meinem gestrigen Chiffre Telegramme N. 22 hatte ich die Ehre, Euer Excellenz ganz gehorsamst einzuberichten, daß sich das irredentistische National Comité in Bukarest allen Ernstes mit dem Gedanken trägt, einen Einfall nach Ungarn zu organisiren.

Sämmtliche Mittheilungen, welche ich bis jetzt von meinem Gewährsmanne erhielt, wurden von der hiesigen Polizei Direction als richtig und zutreffend bezeichnet; trotzdem unterließ ich es nicht demselben zu erklären, daß ich seine noch zu gewärtigenden Angaben erst dann honoriren werde, bis ich in die Lage komme, die Richtigkeit derselben festzustellen.

Die königliche Regierung fährt fort mir in der bereitwilligsten Weise an die Hand zu gehen, und zeigt den ernstlichen Willen, jedwede gegen unseren Staat gerichtete Demonstration zu verhindern.

Ich bin weit entfernt davon, den gegenwärtigen Treiben der Irredentisten eine besondere Bedeutung beimessen zu wollen, und habe die feste Ueberzeugung, daß die hohe k. u. k. Regierung nicht in die Lage kommen werde, solange das Ministerium Bratiano-Stourdzza am Ruder bleibt, die heute mit erneuter Heftigkeit auftauchende Frage in den Kreis ihrer ersten Erwägungen zu ziehen. Wenn ich mir dennoch erlaube, den subversiven Bestrebungen dieser Partei eine ganz besondere Aufmerksamkeit zu schenken, so geschieht dies einerseits,

¹⁾ Chiffre fehlt.

um Euer Excellenz pflichtmäßig von allen hiesigen Vorkommnissen in Kenntnis zu setzen, und anderseits um zu verhindern, daß durch irgend einen tollkühnen Streich Leben und Eigenthum unserer im Banate oder in Siebenbürgen lebenden Staatsangehörigen auch nur für einen Augenblick auf das Spiel gesetzt werden.

Ich habe mich bisher enthalten, mit dem Herrn Minister des Aeußern, Herrn Campineanu, über die gemeldeten Vorkommnisse zu sprechen. Herr Campineanu ist nur allzusehr bereit, bei jedem sich darbietendem Anlasse der in Ungarn lebenden Rumänen zu gedenken, und könnte leicht, wenn ich bei ihm um eine Mitwirkung der königlichen Regierung zur Unterdrückung der irridentistischen Bestrebungen ansuchte, auf den Gedanken verfallen, daß Oesterreich-Ungarn es ist, welches auf den guten Willen der rumänischen Regierungsmänner angewiesen ist.

Wohl wissend, daß das gegenwärtige Ministerium nur in seinem Interesse handelt, wenn es aus eigener Initiative solchen Bestrebungen entgegentritt, betonte ich zu wiederholten Malen gegenüber dem interemistischen General-Secretär im hiesigen Auswärtigen Amte, daß ich ihm so eingehend über alle diese Vorkommnisse spreche, weil ich glaube hiermit vor Allem seiner Regierung gute Dienste zu leisten.

Die Verhältnisse in Rumänien liegen eigenthümlich genug, um zur größten Vorsicht aufzufordern, und ich bitte Euer Excellenz sich für überzeugt halten zu wollen, daß bei aller Wachsamkeit für das was vorgeht, ich mein Hauptaugenmerk darauf richte, nicht durch einen allzugroßen Eifer der rumänischen Regierung Grund zur Annahme zu geben, daß derlei irridentistische Kundgebungen bei mir das Gefühl der Aengstlichkeit erzeugen könnten.

Genehmigen...

Eissenstein.

6.

Kálnoky către Eissenstein

— Telegramă cifrată No. 28 —

Vienne, 4. September 1885.

Réponse à Votre télégramme No. 22 et lettre du 2 courant.

Nous approuvons Votre attitude dans cette affaire. Veuillez toutefois tenir un langage très ferme vis-à-vis du Gouvernement roumain et ne pas lui cacher que c'est grâce à son incurie et tolérance que le mouvement révolutionnaire dirigé contre nos frontières sur lequel nous avons à plusieurs reprises attiré son attention, a pu se développer à ce degré. Toute la responsabilité retombe sur le Gouvernement royal et nous le rendons responsable de la tranquillité de nos frontières et de la sécurité de nos agents. En montrant comme Vous l'attestez, une grande activité pour contrecarrer les projets révolutionnaires il ne fait que son devoir et nous nous attendons à ce qu'il

agisse avec fermeté contre les chefs connus de ce mouvement. Si le Gouvernement procède à l'expulsion de ces derniers nous prions d'être informés aussitôt de leurs noms et de la direction de leur renvoi.

Vous êtes autorisé à vous exprimer dans ce sens et à ne rien négliger pour faire sentir que nous sommes en droit d'exiger et que nous exigeons une action nette et énergique. K.

7.

Eissenstein către Kálnoky

— Telegramă cifrată N. 23 —

aufg. 3 U. 20 M.
eing. 6 » 30 » p. m.

Bucarest, 5. September 1885.

Wegen Abwesenheit des Hrn. Bratiano habe ich Inhalt der hohen Chiffre Depeche Nr. 28 dem Minister des Aeußern mitgetheilt. Derselbe antwortete mir, daß er den der rumänischen Regierung gemachten Vorwurf der «Sorglosigkeit» nicht annehmen könne, da das jetzige Ministerium gerade wegen scharfen Auftretens gegen die Irredenta so manche ihrer politischen Parteigänger verloren habe. Der Minister ersuchte mich Eurer Excellenz mitzutheilen, daß die kgl. Regierung Alles was in ihren Kräften steht thun werde, um Bewegung niederzuhalten und die feste Absicht habe, einen Einfall bewaffneter Banden nach Ungarn, an welchen er kaum glaube, zu verhindern. Minister fügte bei, daß die regierungsfeindliche Partei allen diesen Umtrieben nicht fremd sei um der jetzigen Regierung Schwierigkeiten zu bereiten.

8.

Eissenstein către Kálnoky.

— Raport N. 56 B —

Bucarest, 5. September 1885.

Im Nachhange zu meinem gehorsamsten Privatschreiben vom 2. 1. M. (Geheim) erlaube ich mir Eurer Excellenz anliegend in deutscher Uebersetzung die vom hiesigen rumänischen National-Comité erlassene Proclamation ganz ergebenst zu unterbreiten.

Genehmigen...

Eissenstein.

(Urmează Proclamația revoluționară, în traducere germană).

9.

Kálnoky către Mayr

— Telegramă cifrată Nr. 33 —

Ew. haben hoffentlich bereits Gelegenheit gehabt, sich im Sinne meines Telegrammes Nr. 28 auch Hrn. Bratiano gegenüber auszusprechen. Wir zweifeln nicht, daß die irredentistische Agitation, auch gegen die rumänische Regierung gerichtet ist. Umsomehr bitte ich Sie darauf zu dringen, daß Hr. Bratiano diese sich ihm anbietende Gelegenheit eines unzweideutig verbrecherischen Actes benütze, um ein Exempel zu statuiren und mit Energie gegen die bekannten Urheber vorzugehen. Die Regierung wird zu entscheiden haben ob nicht die Ausweisung jener, welche nicht rumänische Unterthanen sind, nothwendig ist um Ruhe zu schaffen, namentlich der beiden Hauptagitatoren, des Redacteurs Sacaseanu und Hr. Ciurciu's von der Independance roumaine. Ich sehe Ihrem Berichte entgegen.

10.

Kálnoky către Mayr

— Telegramă cifrată —

Wien, 6. September 1885.

Herr von Tisza telegraphirt, daß alle Exemplare der von der Romania irredenta aus Bucarest an die Rumänen Ungarns gerichteten aufrührerischen Proklamationen, welche in Ungarn aufgegriffen wurden, aus Plojest und Bucarest mit der Post gesendet worden sind.

Ew. wollen die rumänische Regierung hierauf aufmerksam machen und dahin wirken, daß womöglich diese Art der Verbreitung der in Rede stehenden Brandschrift verhindert werde.

Kálnoky.

11.

Mayr către Kálnoky

— Telegramă cifrată No. 24 —

aufg. 12 U. 5 M.

eing. 2 » — » p. m.

Bukarest, den 6. September 1885.

Antwort auf Telegramm No. 29.

Hatte sofort beim Erscheinen der Proclamation rumänische Regierung auf criminellen Inhalt derselben aufmerksam gemacht und

strafgerichtliches Einschreiten verlangt. Meinem Begehren wurde sogleich entsprochen und Angelegenheit dem Staatsanwälte übergeben.

Eissenstein.

Ich beehre mich Vorstehendes zu Euerer Excellenz Kenntniss zu bringen.

Mayr.

Notă cu creionul: Ist H. v. Tisza telegrafirt worden.

12.

Mayr către Kálnoky.

— Scrisoare particulară —

Bukarest, 9. September 1885.

Der Conseilspräsident ist erst heute von seinem Landsitze nach der Stadt gekommen. Ich benützte die Zwischenzeit, um mich mit dem Polizei-Präfecten in Verbindung zu setzen und den Austausch der gegenseitigen Informationen weiter zu führen, von welchen ich dasjenige, was mir wichtig schien privatim dem Obergespanne des Kronstädter Comitats durch sichere Gelegenheit mittheilte. Ebenso besuchte ich Herrn Stourdza, den ich voll der besten Dispositionen traf, und der mir die Versicherung gab, dass die Regierung die Agitatoren scharf überwache und keinerlei Besorgnisse hege, als könnte eine verbrecherische Unternehmung, wie der angeblich projectirte bewaffnete Einfall in Siebenbürgen zur Ausführung kommen.

Herr Bratiano besuchte mich sofort nach seiner Ankunft. Er sagte mir, dass revolutionäre Proclamationen heutzutage mit Leichtigkeit überall gedruckt werden könnten, und aus der That, dass dies auch hier vorgekommen noch kein Vorwurf gegen die Regierung erhoben werden könne. Eine irridentistische Partei die im Lande eine Stütze hätte, existire nicht und es hiesse einer Handvoll Abenteurer, Hitzköpfe und Lumpen zu viel Ehre anthun, sie als Partei zu betrachten. Er könne in der ganzen Sache nur einen neuen verzweifelten Versuch der conservativen Opposition sehen, durch Hervorrufung einer auswärtigen Complication seinen Sturz herbeizuführen. Übrigens möge ich beruhigt sein, die Polizei habe die Fäden der Agitation in Händen und es werde zu keinerlei weiteren Ausschreitungen kommen. Den Führern der Bewegung sei bedeutet worden, dass falls ihr Verhalten zur geringsten Beschwerde Anlass geben sollte, sie unnachsichtlich über die Grenze gewiesen werden würden. Es frage sich nur, ob es angezeigt sei diesen obskuren Leuten zu der Aureole eines Martyriums schon jetzt zu verhelfen.

Ich erwiederte Herrn Bratiano, dass jeder Staat, ob gross oder klein, Verpflichtungen gegen seinen Nachbarn habe, denen er sich nicht entziehen dürfe, und ich nur mit Befriedigung Act nehmen könne, dass die Regierung sich Derselben bewusst sei und sich stark genug

fühle, Dieselben zu erfüllen. Übrigens dürfe sich die Aufsicht nicht bloss auf die an der Agitation direct Betheiligten beschränken, sondern müsse auch jene unverlässlichen Elemente umfassen, die im öffentlichen Dienste stehend, diesen Bestrebungen Vorschub leisten. Nach meiner Meinung würde die Statuirung einiger Exempel in dieser Richtung eine heilsame Wirkung ausüben. Der Conseils-Präsident gab die Richtigkeit dieser letzteren Bemerkung zu, und versprach jeden constatarnten Vorschub durch Staatsbeamte strenge zu ahnden. Auf meine Vorstellungen hin ist ein subalternen Beamter des Ministeriums des Aeussern, der in dem Verdachte stand mit dem irridentistischen Comité in Verbindung zu stehen, auch bereits des Dienstes entlassen worden, und ist die Massreglung mehrerer Professoren und Beamten im Zuge.

Euer Excellenz wollen mir gestatten meine unmassgebliche Ansicht über die irredenta romana hier auszusprechen. Ohne ganz mit Herrn Bratiano über die Bedeutungslosigkeit Derselben übereinstimmen zu können, halte ich sie in ihrem dermaligen Bestande für nicht genug stark, um etwas ernstliches zu unternehmen. Vor Allem fehlt es ihr an den nervus rerum. Als Beweis hiefür möge dienen, dass die Druckkosten für die Proclamation in Kupfergeld ausgezahlt wurden, welches mühsam durch Sammlungen in den Kneipen dieser sauberen Gesellschaft zusammengebracht wurden. Ein Aufruf, durch Beiträge das bisherige Organ «Unitatea națională» in ein täglich erscheinendes Blatt umzuwandeln, und eine eigene Druckerei zu errichten, ergab bisher im Ganzen 2000 Frs. Die Irridentisten zählen unter der radicalen Partei Anhänger, ihre Hauptstütze bilden aber jedenfalls die hier lebenden Siebenbürger Rumänen, namentlich die zahlreichen Professoren. Sie sind es, die der heranwachsenden Generation die chauvinistischen Ideen einimpfen. Diese wird die Reihen der irredenta in Zukunft vergrössern und hierin liegt meines Erachtens die Gefahr für die rumänische Regierung. Ich habe die Minister bereits im vorigen Jahre auf Dieselbe aufmerksam gemacht, und ihnen auseinandergesetzt, wie nothwendig es wäre eine Remedur eintreten zu lassen.

Ob der ganze revolutionäre Spuck auf das Kerbholz der conservativen Opposition zu schreiben ist, will ich nicht mit Bestimmtheit behaupten. Dass Dieselbe aber der Sache nicht fremd steht, ist ausser allem Zweifel. Die Informationen meines Confidenten stimmen hierin vollkommen mit den Mittheilungen die mir der Polizeiprefekt gemacht. Es ist Thatsache, dass die Redacteurs ihres Hauptorgans der «România» in die Proclamationsaffaire vollständig eingeweiht waren, und dass mehrere mir persönlich bekannte Mitglieder des conservativen Club's den geheimen Conventikeln der Irridentia beigewohnt haben. Auch im vorigen Jahre waren gewichtige Anzeichen vorhanden, dass die Opposition der Demonstration vor dem Gesandtschafts-Palais nicht ferne gestanden.

Unter solchen Verhältnissen erscheinen die Eröffnungen, die diese Partei Herrn von Eissenstein gemacht, in einem eigenthümlichen Lichte. Für meinen Theil kann ich Leuten, welche um zur Macht zu gelangen, nicht zurückscheuen ihr Land in einen gefährlichen Conflict mit dem Nachbarstaate zu stürzen *in dem Augenblicke wo sie dessen Unterstützung ansuchen*, nicht anders als mit Misstrauen begegnen. Ebenso wenig kann ich vergessen, dass die hervorragendsten Führer der Opposition notorische Parteigänger Russlands sind.

Mayr.

13.

Mayr către Kálnoky

— Telegramă cifrată No. 26 —

aufg. 2 U. 20 M.

eing. 4 » 10 » p. m.

Bukarest, 10. September 1885.

Gestriger Ministerconseil beschäftigte sich mit Ausweisungsfrage. Herr Bratiano sagte mir eben, er sei hierzu bereit, besorgt aber, daß Opposition aus dieser Maßregel Capital schlage und größere Agitation hervorrufe.

Bitte Euere Excellenz mir Hochdero Willensmeinung bekannt zu geben.

14.

Kálnoky către Mayr

— Telegramă cifrată N. 35 —

Wien, 11. September 1885.

Zu Telegramm No. 26.

Die Antwort auf Ihre Anfrage finden Sie in meinem gestrigen Telegramm No. 33. Ich glaube dass wir Hr. Bratiano die Ausweisungen nur erschweren würden, wenn wir sie *verlangen*; aber wir halten dafür dass der Duldung so verbrecherischer Agitatoren auf rumänischem Boden und theilweise in staatlichen Anstellungen ein Ende gemacht werden muss u. dass die sich anbietende Gelegenheit ihre Autorität u. Correctheit zu beweisen, von der rumänischen Regierung keinesfalls vernachlässigt werden sollte.

K(álnoky).

15.

Mayr către Kálnoky

— Telegramă cifrată N. 27 —

aufg. 4 U. 30 M.
eing. 6 » — » p. m.*Bucarest, 11. September 1885.*

Privatschreiben vom 9. über Unterredung mit Herrn Bratiano gestern Abends durch sichere Gelegenheit expedirt. Auftrag des Telegrammes No. 33 vollzogen. Herr Bratiano bittet Euer Excellenz beruhigt zu sein, daß Regierung ihre Pflicht erfüllen und Ruhe aufrechterhalten wird. Sonntag wird Beschluß über Ausweisungen im Conseil erfolgen, zu dem abwesende Minister einberufen wurden.

Conseilspräsident beharrt darauf, daß Agitationen bezahlt seien. Nach Pitesti Vertrauensperson abgegangen.

16.

Kálnoky către Mayr

— Telegramă cifrată N. 36 —

Wien, 12.IX.1885.

Telegramm No. 27 erhalten.

Es wird uns freuen, wenn die rumänische Regierung, wie sie verspricht, einen Beweis ihrer Entschlossenheit u. Loyalität, gibt. Bitte Hrn. Bratiano für seine Versicherungen zu danken und ihm zu sagen, daß ich in seine Energie volles Vertrauen setze und es im Interesse unserer Beziehungen für sehr wichtig halte, dass er in der gegenwärtigen Phase durch Thatsachen seinen bestimmten Willen manifestire.

K.

17.

Kálnoky către Mayr.

— Telegramă cifrată confidențială N. 37 —

Wien, 13. September 1885.

Privatschreiben vom 9. erhalten.

Ew. wollen ja nicht den Eindruck aufkommen lassen, als ob *wir* uns wegen der irredentistischen Agitation in Bucarest *ängstigten* oder das Erscheinen der Proclamation als Anlass zu ernstest Beschwerden

nehmen wollen. Wir sehen im Gegentheil in letzterer eine erwünschte Gelegenheit für die rumänische Regierung scharf einzuschreiten, gegen eine wachsende, völkerrechtwidrige Tendenzen verfolgende Bewegung die über Rumänien grosse Gefahren bringen kann. Das unläugbare Zunehmen der Bewegung hat seine Hauptursache in der völligen Straflosigkeit mit welcher Leute, die theils Gäste auf rumänischem Boden, theils sogar in amtlicher Stellung sind, offen gegen die benachbarte u. befreundete Macht conspiriren dürfen. Es ist nöthig dass die rumänische Regierung Farbe bekennt u. aus eigenem Entschlusse thatsächlich strafend eingreift. K.

18.

Mayr către Kálnoky

— Raport N. 58 B. —

Bucarest, 16. September 1885.

Das hier erscheinende Blatt: «Unitatea Nationala», dessen Redacteur und Mitarbeiter hauptsächlich der Irredenta angehören, soll in ein täglich erscheinendes Organ umgewandelt und die für die österr. ungar. Monarchie bestimmten Exemplare unter dem Titel: «Fraternitatea Austro-Ungara si Romana» eingeschmuggelt werden.

Anliegend beehre ich mich Euerer Excellenz ein Exemplar des Aufrufes nebst einer deutschen Übersetzung vorzulegen, da derselbe voraussichtlich auf geheimen Wegen nach Ungarn versendet werden dürfte.

Mayr.

(Beilage zu Bericht No. 58/B. vom 16.IX.1885)

Übersetzung.

Geehrter Herr,

Indem wir das Interesse, welches Sie an der Sache der unterdrückten Rumänen nehmen, wohl kennen, finden wir uns veranlasst, auch zu Ihrer Kenntniss das Resultat der Sitzung vom 3. Mai l. J. zu bringen, über die Gründung eines Fondes, bestimmt, die Zeitung «Unitatea Naționala» vom 1. October l. J. an, täglich erscheinen zu lassen, welche trotz aller, von der ung. Regierung uns gemachten Schwierigkeiten, die Grenze des Nachbarreiches doch passiren sollte, um zu unseren Brüdern zu gelangen.

Niemals war die Nothwendigkeit eines Organs, das täglich erscheint, noch so fühlbar als heute, welches frei von jeder Partheiverbindlichkeit, — oder ohne Rücksicht auf irgend welche angesehene Persönlichkeit im Lande stets nur die grossen Interessen des Romanismus verfolgend und nur von diesen ausschliesslich geleitet, sich in der Mitte

der brennenden Fragen des Königreichs Rumänien eine Stelle ersten Ranges sichern könnte, einen Rang, den es auch verdient, d. h. der Sache der Rumänen jenseits der Gebirge, um — mit andern Worten gesagt — unter allen Rumänen allerorts diejenige Solidarität der Anschauungen, der Gefühle, der Interessen realisiren zu können, die sie in die Lage versetzt, das grosse Ideal « die politische Union sämtlicher rumänischer Länder » zu erreichen.

Nicht minder ist das Inslebensretreten eines solchen Organs geboten, durch die gegenwärtigen Umstände jenseits der Gebirge.

Die Gesellschaft der Magyarisirung von Klausenburg erklärt sich gerade jetzt im August definitiv constituirt. Sie verfügt über ungeheure Fonds; hinter sich selbst aber hat sie den sogenannten magyarischen Staat. Ihr offener Zielpunkt ist die Entromanisirung Transylvanien's.

Unter den vielfachen Mitteln, zu welchen sie zu diesem Zwecke zu greifen entschlossen ist, findet sich auch Eines, das Inslebensrufen eines Blattes das der Propaganda der Magyarisirung dienen soll, jedoch in rumänischer Sprache geschrieben, welches im Administrativ-Wege allen rumänischen Gemeinden aufzotroyirt werden soll.

Ausser diesem wurde auch die Drucklegung und Vertheilung populärer Bücher, Brochüren u. dgl. (ebenfalls rumänisch geschrieben) aber im Sinne der Magyarisirung gehalten, beschlossen.

Angesichts dieses feindlichen Unternehmens können die rumänischen Blätter jenseits der Gebirge nur unter sehr precären Bedingungen einen Kampf führen.

Die Aufhebung des Schwurgerichtes in Hermannstadt hat sie der Discretion des magyarischen Terrorismus preisgegeben. Das Schwert des Damocles schwebt über jedem Einzelnen. In dieser Lage könnten sie wohl zu dem rumänischen Volke derart sprechen, dass sie ihm vollends die Augen öffnen über die magyarischen Machinationen und es von dem *einzigsten Mittel*, das ihm zur Vertheidigung seiner Nationalität geblieben, Gebrauch mache.

Diese schwierige Aufgabe muss in Hinkunft ein *Blatt aus Rumänien* auf sich nehmen, welches absolut unabhängig und mit Mitteln versehen um die Grenzen durchbrechen zu können, jeglichen Trotz bietend, vertheilt werden könnte, sei es auch gratis den am Meisten bedrohten Theilen.

Um nun der *National-Einigung* diese Mittel verschaffen zu können, erneuern wir heute unsern Appel an alle Rumänen die ein Herz haben. Wir haben die Subscriptionsliste auf 100 francs bestimmt ¹⁾; dieselbe soll im Zeitraume vom 5. bis 25. September k. Mts. an den Cassier des definitiven Comité's erlegt werden, der Anfangs September gewählt werden wird.

¹⁾ Die Subscription kann seitens derjenigen, die diesen Zweck fördern wollen, auch über mehrere hundert francs lauten.

Hiefür wird das Comité Gründer-Diplome der « National-Einigung » vertheilen, indem es rechtzeitig die eventuellen Rechte die damit verbunden sind, praecisiren wird. Von je 3 zu 3 Monaten wird das Comité einen gedruckten Rechenschafts-Bericht über den Stand der Fonds einem jeden Gründer besonders vorlegen; die Einschreibungen (Subscriptionen) sollen bis 5. *September* dem Herrn *J. Mihalcea* in der Gabrovenistrasse No. 2 bekannt gegeben werden).

Sie werden mit uns zugleich zugeben, geehrter Herr, dass wenn noch je bezüglich der Frage des Seins oder Nichtseins der *anderen Hälfte unseres Stammes* verhandelt würde, diess heute der Fall ist. Werden wir wohl wissen der Gefahr die Stirne zu bieten? Werden wir wohl im Stande sein, den unversöhnlichen Feind zu überzeugen, dass wir an unserem Platze sind? Werden wohl wenigstens die Orgien in Klausenburg ein Ende machen können dem *Zustande des Schlummern's*, welcher von nun an Nichts Anderes als die *Anticipation unseres National-Todes selbst* sein kann!

Wir wollen sehen! Wir glauben, dass es noch viele Rumänen mit Herz gibt.

Bukarest im August 1885.

Das provisorische Comité.

19.

Mayr către Kálnoky

— Telegramă cifrată N. 29 —

Bucarest, 16. September 1885.

Erfahre soeben vertraulich, dass 6 Ausweisungen, darunter jene Ciurcus, erfolgen sollen.

20.

Mayr către Kálnoky.

Bucarest, 16. September 1885.

Euer Excellenz telegrafischen Auftrag Alles zu vermeiden was den Eindruck machen könnte als flösse das Treiben der Irredenta der k. u. k. Regierung irgend Besorgniss ein, habe ich zu erhalten die Ehre gehabt. Ich kann Hochdensenben die bündigste Versicherung geben, dass ich in meinen Unterredungen mit den Conseilspräsidenten immer nur die internationale Pflicht der rumänischen Regierung hervorgehoben revolutionäre Umtriebe gegen die benachbarte Monarchie nicht zu dulden

¹⁾ Behufs Adressirung schliesst man ein Brief Couvert mit dem Formulare der Zustimmung bei, auf welchem Sie die beliebige Summe subscribiren wollen.

und darauf hingewiesen, dass es in ihrem *eigenen* Interesse gelegen sei, die Irredentisten zu Paaren zu treiben.

In Folge Ablebens des Finanz-Ministers begab sich der Conseils-präsident mit einigen Minister Collegen Sonnabend zu dessen Leichenbegängnisse nach der Moldau. Vorgestern früh hier angekommen präsidirte er einem Ministerrathe und reiste sofort nach Florica.

Ich habe Herrn Campineano befragt, ob die Regierung über die gegen die Irredentisten zu ergreifenden Massregeln schlüssig geworden sei. Er bejahte es, fügte aber hinzu, dass Herr Bratiano es sich vorbehalten, mir über Dieselben Mittheilung zu machen. Sobald dessen Rückkehr erfolgt, was voraussichtlich in den nächsten Tagen der Fall sein dürfte, werde ich Euer Excellenz telegrafisch Bericht erstatten.

Die im Prahovaer Districte gepflogenen Nachforschungen nach verborgenen Waffen haben nichts Verdächtiges zu Tage gefördert.

Mayr.

P. S. Vor Postschluss erhalte ich auf vertraulichem Wege die Nachricht, dass der Minister-Rath die Ausweisung von sechs Personen, darunter auch jene Ciurcu's beschlossen habe. Hievon nahm ich mir die Freiheit Euer Exzellenz sofort telegrafisch zu verständigen.

Ut in litteris
Mayr.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mayr către Kálnoky.

— Raport N. 59 —

Bucarest, 17. September 1885.

Während ich gestern Nachmittag mich in Geschäften im Ministerium des Aeussern befand, erschien der Polizei-Prefect im Auftrage Bratiano's in der Gesandtschaft und verlangte für die zur Ausweisung verurtheilten königlich ungarischen Staatsangehörigen Sacaseano und Ocaseano Reise-Certificate, mit dem Beifügen, dass es sämmtlichen von dieser Massregel Betroffenen freigestellt wurde, Denjenigen Punkt zu wählen, von welchem aus sie das Land verlassen wollen.

Ich liess nach meiner Rückkunft dem Polizei-Prefecten die verlangten Reise-Documente zustellen und ihn um genaue Angabe der Namen der Ausgewiesenen sowie der von ihnen gewählten Orte ersuchen. Die mir mitgetheilte Liste hatte ich die Ehre Euer Excellenz heute telegrafisch zu übermitteln. Ebenso wurden die Consulate in Galatz und Giurgevo beauftragt die Abreise der Ausgewiesenen durch den Draht zu berichten.

Die Massregel wirkte auf die Betroffenen consternirend. Im Publicum machte sie ebenfalls grossen Eindruck und war an allen öffentlichen Orten Gegenstand der lebhaftesten Discussion.

Heute Vormittag liess sich Herr Lahovary «in Begleitung eines Herren» bei mir melden. Ich war Anfangs der Meinung, dass er mich in Angelegenheit seines neuen Journales zu sprechen wünsche. Umso grösser war mein Erstaunen als er mir den Redacteur der «Indépendance roumaine» Alexander Ciurcu vorstellte und mich ersuchte — nachdem er gehört, dass ich dessen Ausweisung veranlasst hätte — Denselben eine Fristerstreckung zu gewähren. Ich erwiederte ihm, dass er in einem argen Irrthume befangen sei, indem ich der Sache ganz fremd stünde und überhaupt damit nichts zu schaffen haben wolle. Auf die weitere Frage ob von dieser Erklärung publicistischer Gebrauch gemacht werden könne wiederholte ich mein Ersuchen meinen Namen ganz aus dem Spiele zu lassen worauf die Beiden erklärten sich an Minister Campineano wenden zu wollen.

Wenn es für mich noch eines Beweises bedurft hätte, dass die Eröffnungen die Herr Lahovary Herrn von Eissenstein gemacht nicht auf richtig waren, und dass die Gründung seines neuen Journales keineswegs einen Bruch mit Ciurcu und seinen Tendenzen bezwecken sollte, so wäre Derselbe durch diesen Schritt hergestellt. Der Gedanke der der Opposition vorgeschwebt war die Disposition über zwei Organe. Jenes der schärferen Tonart war für das Innere, das Neue für das Ausland berechnet um je nach der Lage sich auf das eine oder auf das andere berufen zu können.

Mayr.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

22.

Mayr cătră Kálnoky.

— Raport N. 60 —

Bukarest, 18. September 1885.

Nach Expedition meines gestrigen ergebensten Berichtes No. 59 liess der Polizeiprefect mich auch um Reiscertificate für die übrigen vier ausgewiesenen königlich ungarischen Staatsangehörigen ersuchen, die ich ihm selbstverständlich zur Verfügung stellte. Sacaseano, Ocaseano, Droc und Corneano begeben sich über Galatz nach Frankreich, während Ciurcu Vater und Sohn vorläufig ihr Domizil in Rustschuk aufschlagen wollen. Es ist ein eigenthümliches Zusammentreffen, dass eben jetzt der frühere Redacteur der «Indépendance roumaine» Galli, der im Jahre 1883 von hier ausgewiesen wurde, ebenfalls in Rustschuk auftaucht. Soweit ich erfahren konnte, soll seine Anwesenheit mit dem Plane zusammenhängen, dort ein Journal in französischer Sprache zu gründen.

Die Aufregung war gestern in der ganzen Stadt eine hochgradige. Für den Abend war ein Meeting der Opposition angesagt, in welchem gegen die Ausweisungen protestirt werden sollte. Über den Verlauf Desselben erfahre ich Folgendes:

In der sehr zahlreich besuchten Versammlung sprachen vier Redner. Ein Advokat Namens Palladi eröffnete den Reigen mit heftigen Ausfällen gegen den König. Ihm folgte der berüchtigte Gradisteano, der schwur, sich von nun an der Sache der Irredenta zu widmen. Der frühere Justizminister Giani griff die Legalität der Ausweisungsmassregel an. Am Schlusse sprach Herr Jean Lahovary in gleichem Sinne sich aus. Die Versammlung war gegen 11 Uhr zu Ende. In der grossen Strada Regal stand aber noch lange eine riesige Volksmenge lärmend und discutirend.

Nicht unerwähnt will ich hier lassen, dass Herr Alexander Catargi, Onkel des Königs von Serbien und Bruder Höchstdessen General-Adjutanten mit mehreren Mitgliedern der conservativen Opposition anwesend war, die er ostentativ mit seinem grossen breack vom Club aus dahin geführt. Derselbe fehlt bei keiner anti-österreichischen Demonstration.

Ein geplanter Skandal vor dem Gesandtschaftshôtel unterblieb in Folge der umfassenden Vorsichtsmassregel die die Polizei getroffen hatte. Dieselben erstreckten sich sogar auf meine Person — natürlich ohne mein Vorwissen.

Ausser dem oberwähnten Meeting fand auch bei dem Redacteur des « Românul » Vintilla Rosetti eine Versammlung statt, in welcher die Unterstützung der Ausgewiesenen beschlossen wurde. Man berichtet mir, dass Derselbe sich geäussert, es sei unsinnig bei einer solchen Gelegenheit, wo die Polizei auf ihrer Hut, etwas gegen das Gesandtschaftshôtel zu unternehmen. Der Überfall müsse unvermutheter Weise des Tags inszenirt werden.

Heute sind dreihundert Studenten zu einem Congressse nach Braila gefahren. Ich avisire hievon unter einem das dortige Consulat.

Soeben erfahre ich aus sicherer Quelle, dass die « Indépendance roumaine » um den Preis von 150.000 francs in den Besitz Herrn George Lahovary's übergegangen.

Mayr.

23.

Mayr cătră Kálnoky

— Raport N. 61 —

Bukarest, 19. September 1885.

Die zur Ausweisung Verurtheilten haben gestern die Hauptstadt verlassen. Sacaseano, Ocaseano und Droc sowie Corneano fuhren mit dem Morgenzuge nach Galatz, während Ciurcu Vater und Sohn Nachmittags via Giurgevo die Reise nach Rustschuk antraten.

Auf dem Bahnhofe hatte sich beide Male eine grosse Menschenmenge eingefunden. Ausser einigen pathetischen Abschiedsszenen verlief alles in Ordnung und die Polizei fand keinen Anlass zum

Einschreiten. Herr Alexander Catargi Onkel des Königs von Serbien war auch diesmal unter Denjenigen, die bei der Abreise Ciurcu's zugegen waren.

Ein Telegramm des k. u. k. Consulates Galatz meldet mir die Ankunft der Ausgewiesenen, die Sonntag ihre Reise nach Frankreich fortsetzen.

Von dem k. u. k. Consulate Giurgevo ist bisher noch keine Meldung eingelaufen.

Mayr.

P. S. Laut eben eingelangten Telegramm des k. u. k. Vice-Consulates Giurgevo haben die beiden Ciurcus ihre Reise heute morgens nach Rustschuk fortgesetzt.

Ut in litteris.

Mayr.

III.

Expulsările și Expulsații

Ieri, Miercuri 4 Septembrie, pe la orele 1 ½, șase Români din Transilvania au primit notificarea următoarei deciziuni ministeriale:

Regatul României

Deciziune

No. 11

Consiliul miniștrilor

Având în vedere dispozițiunile art. 1 din legea din anul 1881 asupra străinilor,

Decide:

....., aflător în Capitală, va fi expulzat din țară în termen de 24 ore dela notificarea ce i se va face pe cale administrativă, conform art. 2 din menționata lege, a deciziunii de față.

Condamnatul la expulzare, în caz de a reintra în țară, în urma executării acestei deciziuni, va fi supus consecințelor art. 5 din invocata lege.

Această deciziune se va executa din ordinul d-lui ministru secretar de Stat la departamentul de interne.

Data, în București, astăzi, 2 Septembrie, anul 1885.

(Urmează semnăturile domnilor miniștri)

Copii de pe această deciziune au fost primite de d-nii *Nicolae Ciurcu*, *Alexandru Ciurcu*, *George Secășanu*, *George Ocășanu*, *I. Droc-Bănciulescu* și *I. Corneanu*, câte-și șase, cum am spus, Români din Transilvania.

Legea invocată de guvern nu cere ca deciziunea de expulzare să fie motivată. Și nici nu se spun motivele.

Să le spunem însă noi.

Au fost expulsați fiindcă Legațiunea austro-ungară din București a cerut aceasta.

Și pentru ce?

Pentru că acești Români au cutezat să se gândească la suferințele ce îndurau frații lor, rămași peste munți, din partea Ungurilor.

Și cine sunt cei expulsați?

Să-i luăm pe fiecare pe rând:

Nicolae Ciurcu, un bătrân de 65 ani, de origină din Brașov. În 1848 a fost dintre fruntașii mișcării de redșteptare a Românilor. De atunci, retras din luptele politice, s'a ocupat cu comerțul. În timpul din urmă a fost casier al ziarului *L'Indépendance roumaine*, al cărui director este fiul său *Alexandru Ciurcu*. Singura lui vină este că a dat naștere acestui fiu.

Alexandru Ciurcu, director și proprietar al ziarului *L'Indépendance roumaine*. Om însurat și cu copii. Pretextul expulsării lui este că ar fi în înțelegere cu inițiatorii « Irredentei române ». Când proclamațiunea, comitetului de inițiativă al acestei « Irredente », a fost împărțită, el a scris și subscris un articol în ziarul său, prin care dezaproba acest act. Ca să cunoască însă și străinătatea cuprinsul acestei proclamațiuni, înainte de a-și face aprecierile lui, *Alexandru Ciurcu* a tradus-o și publicat-o în franțuzește. Iacă vina ce i se impută. Adevăratul motiv este însă altul: El deschidea coloanele ziarului său pentru strigătele de durere ale fraților lui de dincolo de Carpați și Ungurii nu îl puteau suferi.

Aceasta este vina lui.

George Secășanu, tânăr de 28 de ani, președinte al societății « Carpații ». Venit în România de vreo 6 ani ca să-și urmeze în facultatea de litere din București studiile începute în Blaj. A fost multă vreme colaborator la *România Liberă*, dela care s'a retras anul trecut, când acest ziar și-a schimbat atitudinea față de România din țările de sub coroana ungurească. De atunci, în unire cu mai mulți amici, a înființat și dirijat ziarul *Unitatea Națională*. Aici el dădea ospitalitate plângerilor Românilor transcarpațini contra asupritorilor lor. Legația austro-ungară avea de mult ochii asupra lui; adesea s'au făcut cereri de izgonirea lui din țară. I se impută a fi autorul proclamațiunii irredentiste care s'a distribuit în România ca și în țările române de sub stăpânirea ungurească. Poliția a făcut percheziție acasă la el și n'a găsit nimic. Vina lui: iubea pe frații rămași sub jugul Ungurilor și aspira la liberarea lor.

George Ocășanu, tânăr cam de aceeași vârstă ca și G. Secășanu. Venit cam în același timp în România. Născut în Brașov, el își trecuse liceul în orașul său natal; de aici se dusesese la Universitatea din Pesta, de unde, după ce își obține actul de emigrare din Ungaria, veni la facultatea de medicină din București. Colaborator al României Libere încă dela începutul ei, Ocășanu se retrase dela acest ziar odată cu amicul său Secășanu. Colaboră în urmă, din când în când, la *Unitatea Națională*. El a cerut dela Corpurile legiuitoare recunoașterea calității de Român; Camera însă i-a respins-o. Ca și lui Secășanu, i se impută a fi autorul proclamației irredentiste. La percheziția făcută la el, poliția n'a găsit nimic compromițător. Vina lui: nu uită pe cei asupriți.

I. Droc-Bănculescu, tânăr de aproape 30 ani. Până luni seara a fost comptabil la secția E. III dela Căile Ferate Române. E secretar al societății « Carpații ». La percheziție nu s'a găsit la el decât un exemplar

din proclamația comitetului de inițiativă a « Irredentei Române », câteva ziare și un registru de membri ai societății « Carpați ». Atâta îi e toată vina.

I. Corneanu, însurat; are o fetiță de vreo zece ani. Până alaltăseară sub-șef de biou la secția E. III dela C. F. R. Neamestecat cu ceilalți Români transilvăneni, el a avut imprudența de a ceti o proclamație față cu un funcționar evreu din biouul său, care l-a denunțat de periculos pentru siguranța statului unguresc. Iată pentru ce a fost expulzat.

(După ziarul *Națiunea* din 6 Septemvrie 1885).

IV

Scrisoarea de rămas bun al lui Alex. Ciurcu (publicată în *L'Indépendance roumaine*).

Către adevărații Români

Sunt expulsat din România.

Eu, Român, al cărui tată a ajutat, în 1848, pleiada campionilor libertății ca să facă din România ce este astăzi, adică o țară liberă și independentă, nu mai am dreptul a trăi pe pământul românesc.

Consilierii Regelui Carol I au decis astfel, ai acestui Rege care este, El, străin în România.

Dumnezeu să-i răsplătească!

Cât despre mine, eu mă voi duce să cer unei țări străine ospitalitatea pe care compatrioții mei mi-o refuză.

Nu mă întrebați de ce sunt izgonit din România. O știți cu toții: E că făceam un ziar care nu lăuda actele acestui guvern.

Ei bine! expulsarea mea e cea mai bună dovadă că nu merită a fi mai bine tratat.

Nu disper, totuși, de cauza românismului, pe care o voi apăra oricum, oriunde voi fi, orice mi s'ar putea întâmpla.

Guvernul d-lui Brătianu a dat familiei mele și mie o lovitură de moarte. Dar ce este aceasta în comparație cu lovitura ce o dă națiunii române!

Țin totuși a califica de infamă purtarea guvernului față de tatăl meu. Deodată cu mine îl expulzează și pe el.

El expulzează un bătrân de 65 de ani, care nu avea puterea de a suporta o lovitură atât de îngrozitoare.

Zic, plecând, aceea ce asociatul meu, d-l Emil Galli, zicea acum doi ani: «Plec, dar ziarul rămâne».

Românii vor protesta, nu mă îndoesc, contra acestui act tot atât de arbitrar cât și de anti-național și găsesc în această siguranță singura mea mângâiere.

Las în plânsete o mamă, o soție, un copil, o soră; apoi pe mama și bunica soției mele cari n'aveau, cari n'au alt sprijin decât pe mine și cari trăiau, din zi în zi, din produsul muncii mele.

Români, nu vă cer să vă răzbunați. Providența se va însărcina cu aceasta.

Al. Ciurcu.

(După ziarul *Națiunea* din 6 Septembrie 1885).

V.

Scrisoarea de rămas bun a lui Gh. Secășanu.

Domnule redactor,

Pentru a doua oară vă rog să primiți în coloanele prețuitului d-voastră ziar o scrisoare publică din parte-mi. Sper că dragostea care mi-ați arătat-o prima oară, mi-o veți arăta și de astădată.

Mă adresez întâi cetitorilor *Unității Naționale* și îi vestesc, cu părere de rău, că împrejurări neașteptate mă fac să prelungesc suspendarea apariției organului nostru. El va reapare însă în curând, ori unde mă voi găsi, căci cauza noastră are trebuință neapărată de o foaie, pusă cu tot devotamentul în serviciul ei. Voi conta atunci, ca și până aici, pe oameni de inimă.

Intr'a doua linie mă adresez fraților mei de peste munți aflători în România și îi conjur ca cele ce s'au întâmplat în loc de a le slăbi curajul să li-l ridice.

În sfârșit mă adresez Românilor liberi, acestor frați scumpi, cari m'au făcut să simt că Românul de pretutendeni în România liberă se găsește în patria sa. Ce mi s'a întâmplat nu-mi clatină cătuși de puțin sentimentul acesta. Dimpotrivă, sprijinul și dovezile de simpatie ce mi s'au arătat, mi-l întăresc. Vă mulțumesc, fraților liberi, și în momentul despărțirii nu știu ce altă salutare să vă dau, decât: la revedere în marea și sfânta luptă pentru luminarea și întărirea neamului românesc.

« Trăiască România » — zis-am când am pășit pentru întâia oară pe scumpul ei pământ. « Trăiască România » zic din nou, cu toată ardoarea inimei mele românești, în momentul când ursita mă desparte de el.

Același strigăt îl au colegii mei expatriați.

G. Secășanu.

(În ziarul *Națiunea* din 7 Septembrie 1885).

VI.

Scrisoarea de rămas bun a lui Ion Droc Bănciulescu.

Românilor,

În viață-mi n'am resimțit o durere mai mare, decât în ultimul moment, când, forțat de împrejurări, cu fața inundată de lacrimi, trebuie să zic adio acestei țări, care-mi fu atât de scumpă. Oricâte ar fi fost dificultățile prin care am trecut în timpul scurtei lupte pentru realizarea celor mai sacre idei de *independență și unitate națională*, acum, la ultimele momente, îmi par imperceptibile și regret că o împrejurare prematură mă desparte pentru câțva timp dela mica mea dorință de care mă nutream; vă jur însă că această idee, de revendicațiune, mă va însoți pretutindeni. Deși depărtat de voi, iubiți frați, inima mea nu va înceta de a bate pentru cauza națională; nici spațiul, nici timpul nu va pune barieră sentimentelor sacre de care am fost nutrit.

Fraților, plec din mijlocul vostru nu fără a fi emoționat de această despărțire, căci duc cu mine cele mai scumpe suveniri, adică iubirea de patrie și dorul de unitate de care nu mă voi despărți nici în cele mai critice împrejurări.

Plec, fraților, plin de speranță pentru viitorul cauzei naționale, pentru care nu voi înceta de a lupta, oriunde soarta mă va arunca; mă despart de voi cu trupul, dar cu inima rămân între voi. Vă urez curaj în lupta pentru unitatea națională, vă îmbrățișez și vă mulțumesc pentru ospitalitatea ce mi-ați oferit în toate împrejurările. Dea cerul ca despărțirea noastră să fie o sămânță aruncată într'un pământ fertil, care să producă fructul unității naționale.

Plec fraților cu ochii inundați în lacrimi, zicându-vă la revedere, să vă găsec mai tari în idei, uniți, mari și consolidați.

Încă odată vă salut și vă îmbrățișez frățește.

București, 6 Septemvrie.

Ion Droc-Bănciulescu

(În ziarul *Națiunea* din 7 Septemvrie 1885).

VII.

Acte din arhiva Ministerului de Interne al Ungariei privitoare la agitația produsă de proclamația iredentei române.

(Comunicate de d-l Zen. Pâclișanu).

I.

Subprefectul județului Ciuc către Ministerul de Interne al Ungariei
No. 26/1885.

Excelenței sale Ministrului de interne regal maghiar!

După raportul demn de crezare completă al preotului din satele românești din vestul jud. Ciuc: Bilbor, Corbu-Tulghes, Zsodompatak și Dombbor, mișcările iredente încep să se accentueze simțitor; pe lângă acestea, până în prezent în aceste sate liniștite, furturile și hoțiile au ajuns la ordinea zilei.

Principalul aranțator al mișcărilor iredentiste, după toată probabilitatea, e individul Bătrân Mihail din Poiana Mărului (Bărcași), percepătorul de vamă din România, iar agitatorii popii lor, dintre cari (cel din Corbu) nu demult a trecut prin vama Tulgheș și, îndată ce a pășit pe teritoriul român, s'a aruncat jos pe pământul patriei, izbucnind în hohote de plâns.

După ce sus menționatele sate valahe se află în imediată vecinătate a României, încrezându-se în protecțiunea acesteia, e de presupus că îndrăzneala lor va fi și mai mare și de aceea siguranța maghiarimei și armenimei ce trăește în mijlocul lor nu este asigurată, mai ales și prin faptul că până la satele săcuiești e o distanță de drum de 5—6 ore, iar în caz de pericol coloniile valahe s'ar scurge repede în Moldova.

Din aceste considerente pretorul cere întărirea posturilor de jandarmie din Bilbor, Tulgheș și Berchiș și, dacă Excelența Voastră crede de necesar, stabilirea unui regiment de soldați în județul acesta de frontieră: subsemnatul, în orice caz, propun întărirea posturilor de jandarmie.

Miercurea Ciucului, 1885 Octomvrie 19.

(ss) Becze Antal

(Traducere românească a originalului unguresc).

2.

Ministerul de Interne al Ungariei către Comandamentul de jandarmi din Cluj.

No. 1041/1885 Octomvrie 22.

Confidențial

Cătră Comandamentul I de jandarmi

Cluj

Pe baza raportului subprefectului județului Ciuc din 19 Octomvrie a. c. sub No. 16, în care se arată că în partea de Sud-Est a județului, în satele de origine românească, au loc mișcări iredente și în acelaș timp pentru asigurarea ordinii publice periclitare s'a cerut întărirea posturilor de jandarmi din Bilbor, Tulgheș și Berchiș.

Vă atrag atențiunea că despre stările de siguranță publică din această regiune să adunați date precise și, pe baza acestora, conform cererii, fără întârziere, să-mi înaintați un raport și propunerile d-voastră.

Budapesta, 1885 Octomvrie 26.

(ss) Indescifrabil

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(Traducere românească a originalului unguresc).

3.

Ministrul de Interne al Ungariei către prefectii județelor cu populație românească din fosta Ungarie.

No. 1062/1885.

Din oficiu. Confidențial.

Exclusiv în mână proprie.

Către prefectul județelor: Arad, Bistrița-Năsăud, Bihor, Brașov, Făgăraș, Hunedoara, Caraș-Severin, Sibiu, Alba inferioară, Solnoc-Dobâca, Turda-Arieș, Trei-Scaune, Maramureș, Târnava-Mare, Târnava-Mică, Sălaj, Timiș, Odorhei și Someș

Nu mă îndoiesc că D-Voastră n'ați scăpat din vedere agitațiunile societății « Carpații » din România și manifestul instigator la rebeliune al « iredentei române », prin care de curând s'au produs tentative de mașinațiuni antipatriotice naționaliste românești; după cum reiese din urmăriile făcute până în prezent, că aceste mașinațiuni în primul rând cuprind sentimente antipatriotice, că ele sunt propagate de către avocații

nemulțumiți, preoți, învățători și notari, lucru ce e dovedit și din faptul că manifestul « iredentiei române » s'a trimis tot acestora, iar din partea lor, cu tot ordinul oficial al autorităților de a-l preda, nu l-au depus în mâna acestora. Deci, înainte de toate, față de această atitudine e necesară cea mai vigilentă supraveghere și acestei supraveghieri îi sunt datori toți funcționarii, sub consecința responsabilității personale, precum și la aceea că, în cazurile ce vor surveni, funcționarii să facă denunț de cele aflate și de încălcările de lege constatate, procedând în grabă conform art. XXVIII din 1876.

În deosebi funcționarii sunt obligați a supraveghia școlile confesionale de naționalitate, iar din acestea tot ceea ce are un caracter antipatriotic se va confisca: caete, cărți didactice, cărți de alt gen, hărți și așa mai departe; să afle date precise despre atitudinea politică a învățătorilor și, oridecâteori survine o suspectare temeinică, atât la învățători, notari cât și la particulari, se va proceda la percheziție domiciliară.

Mașinațiunile naționaliste au principali instigatori în agenți provocatori călători; atitudinea acestora din momentul sosirii într'un loc se va ținea sub cea mai vigilentă supraveghere, iar aceștia, când există o bănuială temeinică, se vor aresta, se vor percheziționa și se vor preda judecătorilor.

În satele cu naționalități, tocmai notarii au menirea, ca să lămurească populația, de altfel pașnică, despre uneltirile antipatriotice, ferind-o de ele, pentrucă, după cum se știe, tocmai autoritățile județene, respectiv primul funcționar al județului, trebuie să uzeze de toată puterea sa, spre a salva satele de notari nepatrioți; acest lucru e cerut fără întârziere, nu numai de interesul comun, ci și de către interesul locuitorilor satelor.

Mai departe funcționarilor li se atrage atențiunea că, în baza dispozițiilor jandarmeriei și a administrației publice, cu ocazia perchezițiilor domiciliare, la confiscări nu se poate proceda decât cu aprobarea autorităților judecătorești sau administrative comunale.

În sfârșit, rog pe D-Voastră, întru cât pentru supravegherea mișcărilor naționaliste ar necesita angajarea anumitor persoane de încredere, să procedați în consecință și cheltuelile le voi acoperi personal.

Apelul la funcționarii administrativi, în interesul asigurării ordinii și liniștei publice, precum și supravegherea intereselor statului maghiar pretinde tuturor acestora și organelor administrative să-și îndeplinească până la sacrificiu și cu prisosință datoria.

Budapesta, 1885 Octomvrie 25.

(Traducere românească a originalului unguresc).

4.

Ministrul de Interne al Ungariei către Ministrul Cultelor și Instrucțiunii publice.

No. 1061/1885.

Din oficiu. Confidențial.

Exclusiv în mână proprie.

Către Ministrul regal al Cultelor și Instrucțiunii publice,

Mașinațiunile naționaliste române, în ultima vreme, nu numai că s'au intensificat, ci s'au transformat în agitații antipatriotice; în România, fugarii nemulțumiți, de origine din Ungaria, au alcătuit « România iredentă », care, prin proclamații strecurate prin contrabandă în teritoriul țării noastre, instigă la rebeliune populația de origine (de limbă) românească a țării.

Cercetând amănunțit cauzele acestora, am ajuns la convingerea dureroasă, că aceste mașinațiuni antipatriotice au fost lansate și sprijinite tocmai de către aceia cari ar trebui să aibă menirea promovării intereselor patriei, apoi, că aceste mașinațiuni n'au fost descoperite tocmai din cauza lipsei de datorie a acestora, prin refuzul controlului oficial al demascării și împiedecării lor.

În privința neglijării datoriei de patrie, în primul rând, se fac vinovați: mitropolitul ortodox român, episcopii și preoțimea, pentru că în ei « iredenta română » are toată încrederea, fapt ce e dovedit prin aceea că proclamația a fost trimisă tuturor acestora, apoi că ei, în toate școlile greco-orientale române, au introdus pe față o educație și un învățământ antipatriotic și nu numai în sufletul elevilor, ci și într'al copiilor ocrotesc un sentiment antipatriotic, începând cu caetele de scris pe a căror copertă e imprimat chipul regelui român, iar pe pagina ultimă harta Daco-României, cu o adâncitură în teritoriul Ungariei până la Tisa și Debrețin; bibliotecile școlilor primare și a altor școli, sunt pline de nenumerate cărți agitatoare antipatriotice, prevăzute cu hărți tot antipatriotice.

La Brașov, Sibiu și peste tot, chipiele elevilor sunt împodobite cu tricolorul românesc; atitudinea elevilor peste tot e antipatriotică; pentru burse cer sprijinul cercurilor iredente din România; tot acolo aranjează excursii și primesc fără întrerupere și cu supunere instrucțiuni agitatoare; în seminarele preoțești sunt angajați ca profesori majoritatea agitatorilor; astfel la Sibiu a fost angajat de către mitropolit fostul preot Popescu din Répas (Ripaș, pl. Orăștie, jud. Hunedoara, nota noastră !); și ca trufașa agitație să fie mai completă, mitropolitul Miron Roman, pretutindenea și la toate manifestațiile îi dă un rol însemnat lui Parlenie Cosma, care e unul dintre cei mai faimoși agitatori; cu ocazia

sărbătorilor se arborează pe palatul mitropoliei acel steag cu ale cărui culori tineretul manifestează peste tot.

O dovadă de necontestat a spiritului antipatriotic este că, deși fiecăruia preot greco-oriental i s'a trimis proclamația agitatoare a «iredentei române», la ordinul oficial al autorităților, care i-a somat să predea această proclamație, aceștia nu s'au supus: nici un preot n'a predat-o.

După cum metropolitul, episcopii, inspectorii bisericești și preoții, la fel se fac vinovați de aceleași fapte învățătorii confesionali prin spiritul și activitatea lor, lucru de prisos să-l mai relev (Domniei Voastre).

După ce această activitate antipatriotică ani de-a rândul și-a putut desfășura acțiunea ei distrugătoare în școală, în dauna educației patriotice a țării, fără ca autoritățile de control ale învățământului s'o împiedece, din partea acestora consider această ca cea mai mare lipsă de îndeplinire a datoriei.

Episcopii greco-catolici români, autoritățile bisericești și preoții, în parte se fac pasibili de aceeași neglijență de îndeplinire a datoriei lor, pentru că aceștia, prin lipsa lor de datorie, au săvârșit aceleași fapte dăunătoare.

De altfel, acestora, aducându-li-se la cunoștință că «iredenta română» și-a întocmit deja planul privitor la felul cum Românii greco-catolici își pot face trecerea la biserica Răsăritului, dacă aceștia acceptă mașinațiunile antipatriotice române, prin aceasta, cu siguranță că-i ajută pe credincioșii lor la trecerea religioasă.

Cea mai mare vină de lipsa dela datorie în această privință o poartă episcopul Victor Mihályi de Lugoj și după dânsul episcopul dela Blaj, care, în calitatea sa de mitropolit, dacă n'ar considera interesele țării ca cea mai nobilă datorință, ar fi măcar obligat la aceea ca să apere interesele bisericii catolice române, care i-a fost dată în grija sa.

Până în prezent, prin măsuri administrative energice s'a reușit să se înfrâne mașinațiunile antipatriotice și în privința aceasta am dat ordinele cele mai severe organelor care depind de mine. Dureri nu pot spune același lucru despre corpul didactic, despre atitudinea profesorilor și învățătorilor, cari toți dacă și-ar fi îndeplinit datoria și institutele și școlile românești, toate cele arătate mai sus nu s'ar fi întâmplat.

Interesul țării va fi asigurat numai dacă toți cei chemați vor desfășura o activitate patriotică comună; în consecință (d. ministru) vă rog respectos să binevoiți a lua măsurile necesare, iar despre acestea să fie încunoștințat și subsemnatul.

Primiți, etc.

Budapesta, 1885 Octomvrie 25.

(Traducere românească a originalului unguresc).

5.

Ministrul de Interne al Ungariei către Maiorul de jandarmi Patay din Cluj.

No. 1066/1885.

Din Oficiu. Confidențial.

Exclusiv în mână proprie.

Maiorului Patay

Cluj

Mașinațiunile naționaliste numai atunci se vor putea stăvili în mod sigur, dacă cei chemați de a le supraveghia sunt informați în timp util asupra lor; din aceste motive cred necesar ca și jandarmeria să angajeze agenți informatori de încredere din rândurile jandarmilor pensionați sau alți indivizi îndemânatici în acest scop, a căror datorie va fi să supravegheze cu cea mai mare vigilență mișcările naționaliste, persoanele ce se ocupă cu ele, iar lucrurile aflate să le aducă de grabă la cunoștința comandantului de jandarmi sau ofițerilor de jandarmi indicați de acesta.

Rapoartele confidențiale de această natură, D-voastră sau ofițerii de jandarmi însărcinați de d-voastră, le veți aduce la cunoștința autorităților administrative, prefectului județului respectiv, iar de altă parte veți proceda în sfera d-voastră de competență potrivit indicațiunilor de serviciu ale jandarmeriei.

Vă atrag atențiunea pentru a raporta: de câți agenți de informație aveți nevoie și unde s'ar putea angaja?

Cheltuelile acestor agenți, după propunerea d-voastră, vor fi acoperite din fondul pentru asigurarea ordinii publice din partea Ministerului de interne.

Budapesta, 1885 Octomvrie 26.

(Traducere românească a originalului unguresc).

6.

Adresa Ministrului președinte al Ungariei către Ministrul comun de Afaceri streine al Monarhiei austro-ungare.

No. 1039. Confidențial.

*An S. Exzellenz des K. u. K. gemeinsamen Ministers des Äussern
Grafen Kalnoky*

*Wien
Zur eigenen Eröffnung*

Es sind E. E. jene Untriebe und Aufwieglungen bekannt, welche gegen Ungarn im Königreiche Rumänien von dem Verein «Karpator» und dem «Romania irredenta» ununterbrochen betrieben werden, deren Hauptziel die Aufreizung der Bewohner Ungarns rumänischer Zunge ist.

Die kön. rumänische Regierung ist zwar in manchen Fällen, wo E. E. es entschieden verlangt haben, ad hoc energisch eingeschritten, hat aber bis zum heutigen Tage nicht versucht und nicht getrachtet das Übel dauernd zu heilen, wohl aber dasselbe im Geheimen angefaßt, selbe hat, die nach Ungarn zuständigen berüchtigten Agitatoren aufgenommen und angestellt, dann zugelassen, dass den rumänischen Studenten, Söhnen der Aufwieglung, Stipendien verliehen werden, so wie sie bestrebt waren Grenzkonflikte herbeizurufen, hat andererseits, die Regulierung der Land=Grenze bis zum heutigen Tage verzögert, und war von allen Untreiben und allen Aufheizungen verständigt, weil diese öffentlich wühlerisch organisiert eingeschritten. Auf eingegangene Aufforderungen, wurden nur scheinbare Verfügungen getroffen. Dies illustriert zumeist das Vorgehen in der von der «Romania irredenta» herausgegebenen Proklamation, und die aus Anlass derselben getroffenen Verfügungen. Sie hat zwar einen Theil dieser Proklamation mit Erschlag belegt, hat aber geduldet dass dieselbe nach Ungarn gesendet wurde, ja noch mehr, sie liess es angehen dass die Proklamation nach der Erschlagnahme, in den, der Ungarischen Grenze nahe gelegenen Gemeinden affischirt und durch längere Zeit daselbst belassen wurde. Des Landes verwiesen, amtlich und scheinbar, duldet sie aber dennoch im Lande, sie weiss genau, dass der ausgewiesene Hauptagitator Ciurcu in Giurgewo sich aufhält, wo er auch unterstützt wird.

Die rumänische Regierung weiss, dass in Rumänien eine Gesellschaft sich constitutiert hat, deren Ziel nichts anderes ist, als die katholischen Rumänen zum Abfall von ihrem Glauben zu verlocken, und zum Übertritt in die orientalische Kirche zu bewegen.

Die dem Ungarischen Staate feindlichen Lehrbücher und Flugschriften und Landkarten werden dort verfertigt, und dann mit Wissen der Regierung nach Ungarn eingeschmuggelt.

Das obbezeichnete Vorgehen der rumänischen Regierung hat Unruhe hervorgerufen, welche jüngst in Ungarn wahrgenommen wurden, aber in Folge energischer Verfügungen beseitigt wurden.

Dies Alles wird aber zeitweilig wieder auftauchen, wenn die rumänische Regierung ihren nachbarlichen Pflichten nicht mit voller Energie nachkommen wird. Nach Allem dem muss ich E. E. im öffentlichem Staatsinteresse ersuchen, dahin wirken zu wollen, dass die rumänische Regierung den gegen Ungarn gerichteten Aufheizungen ein Ende mache, die endgiltige Regulierung und Feststellung der Landesgrenze, als auch im eigenen Interesse gelegen, fordern, die nach Ungarn zuständigen Agitatoren nicht mit Anstellungen belohnen, ferner nicht gestatten, dass den Söhnen ungarischer Landesverräther Stipendien verliehen

werden, es schliesse mit der östr. ung. Monarchie ein Cartell ab, welches Rumänien ebenso nützlich sein wird wie uns.

Alles dieses können wir von der rumänischen Regierung beziehungsweise von Rumänien rechtlich fordern, da wir jederzeit bereit sind, ihre berechtigten Interessen nach unseren Kräften zu unterstützen.

Euer Exzellenz bisher ämtliches Auftreten war immer von Erfolg gekrönt, ich zweifle nicht, dass in der jetzigen Lage Rumäniens ein ständiges Abkommen, und die Begründung eines dauerhaft freundschaftlichen Verhältnisses möglich sein wird.

Budapest, X/23 885.

(Copie după actul original).

VIII.

Scrisoarea exilaților dela Paris ca răspuns discursului lui Ion C. Brătianu, rostit în Senat la 4 Decembrie 1885, adresată ziarului « Românu ».

Scrisoarea din exil

Dela expulsații cari se află în Paris primim următoarele rânduri:

Paris, 22 Dec. 1885

Domnule Director,

Vă rugăm să dați publicității, prin prețuitul d-voastră ziar *Românu*, următoarele rânduri. Mulțumindu-vă de mai nainte, primiți asigurarea respectului ce vă păstrăm cei de mai jos.

Intr'una din ședințele mai din urmă ale Senatului, d. I. Brătianu s'a îndurat să dea câteva deslușiri asupra expulsiunii noastre din Țara Românească. Rezervându-ne a-i da o întâmpinare pe larg, după ce se va fi rostit, atât în Cameră cât și în Senat, cel din urmă cuvânt în această chestiune, — ne grăbim, din respect pentru publicul românesc care ne-a arătat până astăzi toate simpatiile sale, să restabilim adevărul, povestit cu atâta dispreț de către d-l prim ministru, asupra chipului cum am trăit și a atitudinii ce am observat în tot timpul petrecerii noastre în România.

D-l I. Brătianu a zis că am trăit din « sudoarea țării românești », cu alte cuvinte a voit să zică că am fost niște parasiți. Nu-i adevărat. Am trăit din sudoarea noastră. Doi dintre noi am fost în veci slujbași ai Statului; unul a fost *funcționar la gară* alături cu destui Nemți, Evrei, Unguri, etc. D-l I. Brătianu are în fiecare zi, înaintea ochilor d-sale, pe d. Laurian, deputat în Cameră. De ce nu și-a dat osteneala să-l întrebe? Dacă e om onest, întrebe-l acum și revie asupra insultei.

A mai zis d. prim-ministru că, venind în România, ne-am apucat « să formăm grupuri, partide », am căutat să dăm direcție politicei D-sale. Întăiu ne face prea mare cinste (mai ales unor parasiți), atribuindu-ne această ambiție și, a doua, desfigurează adevărul nu mai puțin ca în cazul dintăiu. Noi nu ne-am amestecat niciodată în politica partidelor din țară. În societățile noastre numele d-lui I. Brătianu n'a fost niciodată rostit, nici în bine nici în rău. Chiar în proclamația de care e vorba și care nu e altceva decât o programă de luptă, așa precum o reclamă

împrejurările actuale din Transilvania, nu se face apel la intervenția guvernului român, căruia dimpotrivă i se recunoaște dreptul de a se conduce de așa numitele *rațiuni de Stat*, ci societății române. Nu, noi totdeauna am cerut ca României subjugată, venind în România, să nu se atașeze pe lângă nicio partidă politică. Căci pentru ei toți Români, din orice tabără, sunt deopotrivă frați; cei cari s'au abătut și se abat dela această atitudine, sunt *reptilele* de cari avut-a fiecare partidă dela putere și în cari bogată e mai ales partida d-lui Brătianu. Acești oameni, acești adevărați parașiți, ne-au renegat însă pe noi, pe Ardeleni, pentru ca să-și poată face mendrele, și noi din parte-ne încă ne-am lepădat de ei.

De unde a și scos așa dar d. Brătianu și a doua afirmație? Noi îl știm că are un despreț suveran de orice muritor. Nu-și face nici un scrupul de a nimici cuiva reputație, viitor, dacă se întâmplă să-i atragă mânia. De sigur, acesta e rezultatul îndelungei sale stări la putere. Se vor fi gășind curtisani cari să zică că aceasta e una din calitățile oamenilor mari. Nu se va găsi nimeni însă să zică că e calitatea unui om leal.

Am avea ce observa și asupra celorlalte părți ale discursului d-lui Brătianu: să rectificăm comparația istorică cu Mazzini și Italia; să arătăm toată primejdia teoriei că o parte din Români nu trebuie să se îngrijească de soarta celorlalte părți, teorie, pe care, urmând-o, am scăpat ocazii ce poate nu vor mai reveni; să dovedim cum aplausele smulse Senatului de două trei cuvinte îngrositoare fac o impresie pe cât de comică pe atât de tristă asupra celor cari cunosc în adevăr legile fatale ale istoriei; am avea, în fine, să spunem o vorbă acelor oameni de frunte din Ardeal cari au felicitat pe d. Brătianu, pentru o măsură care pe viitor pune pe toți românii subjugăți trecuți în România la discreția celui dintâiu ministru căruia nu i-ar place ochii lor, — felicitări cari de sigur n'au venit dela cei întemnițați, ci dela oamenii tronului, cari, prin acești din urmă, sunt fatalmente și oamenii Ungurilor. — Cum am zis însă, ne rezervăm a reveni pe larg și amănunțit asupra tuturor acestor puncte, după ce Parlamentul român va declara închis dosarul expulsiunilor.

Până atunci, regretând că prin tecutul nostru, atât de mic și de simplu, resumat în iubirea României subjugate și în câștigarea pâinei de pe o zi pe alta, n'am putut oferi d-lui I. Brătianu destule argumente ca să ne poată zdrobi ca un Jupiter tonans, — apelăm la frații liberi să ne judece cum dicta-le-va conștiința.

George Secășanu, G. Ocășanu și I. Droc-Bănciulescu

(După ziarul *Românul* din 15 Decemvrie 1885)

IX.

Petițiunea expulsaților dela Ruscuc adresată Corpurilor legiuitoare la 27 Noembrie 1885.

Domnilor Deputați,

Am fost izgoniți de pe pământul țarei românești fără să știm pentru ce. Dar legea în virtutea căreia Consiliul de miniștri a luat deciziunea de a ne alunga peste fruntariile României, ne lasă a presupune că, pentru a lua o măsură atât de aspră împotriva noastră, guvernul român a trebuit să dobândească convingerea că ne-am făcut culpabili de vreuna din prevederile acestor legi, că adevărat a avut dovezi cum că noi am fi participat la acte menite a răsturna ordinea politică sau socială din țară sau din străinătate sau a compromite siguranța interioară sau exterioară a Statului român.

Nu ne este dat nouă a judeca, dacă, chiar într'un asemenea caz, guvernul român n'ar fi făcut o rea întrebuițare de legea « asupra străinilor », aplicând-o unor « Români ».

Camera română care a votat-o, e singura competentă a-i interpreta spiritul. Ea singură poate spune dacă sub denumirea de străini a voit să înțeleagă și pe aceia « Români », pe care legiuitorul dela 1866 îi distinge prin art. 9 din Constituție de « străini ». Ea singură poate lămuri, de ce, fiind dată distincțiunea ce face Constituția între « străini » și « români din orice stat », a intitulat legea dela 1881 « lege asupra străinilor », iar nu « lege asupra străinilor și Românilor din orice Stat » și de ce în art. 1 n'a zis « străinul și românul din orice Stat » ci numai « străinul etc. . . poate fi constrâns de guvern de a părăsi țara ».

Condusă de luminatul său patriotism, Camera română va spune dacă Statul român este sau nu patria tuturor Românilor așezați în România sau dacă Români din alte state, pe care împrejurările politice sau sociale i-a silit să-și caute refugiul la frații lor din România, trebuie să se considere ca străini în casa fraților lor. Poporul din statul român e liber, în suveranitatea sa, să acorde sau să refuze ospitalitate cui voește și, mandatarii săi, presupuși a reprezenta voința poporului, vor arăta până la ce limite această ospitalitate se poate acorda Românilor din alte state.

Oricare ar fi însă părerea noastră în privința legalității expulzării noastre din punctul acesta de vedere, credem de datoria noastră de a declara că am considera pedeapsa expulsării ca prea ușoară, dacă în adevăr am avea conștiința c'am lucrat vreodată în contra siguranței Statului român.

Nu numai n'am lucrat niciodată în contra siguranței Statului român și n'am fi capabili de a o face, dar am făcut, din contră, tot ce ne-a stat în putință pentru a apăra interesele României, ai cărei fii ne obișnuisem a crede că suntem, am contribuit la creerea Statului român și am fi gata a reîncepe și a ne sacrifica oricând odihna, averea și viața spre a apăra patria-mumă a tuturor Românilor de orișice pericol.

Fiind expulsați deodată cu autorii unor proclamațiuni revoluționare către Români din statul vecin ungar, trebuie să presupunem — căci numai după presupuneri putem judeca — că guvernul român, indus în eroare de agenții săi, ne-a crezut și pe noi implicați în afacerea acestei proclamațiuni și ne-a expulzat spre a da satisfacție statului vecin. Dacă aceasta e cauza expulzării noastre, apoi suntem de două ori loviți pe nedrept.

Nu voim să zicem că n'am fi totdeauna gata de a lupta, nu numai cu condeiful, dar chiar și cu arma, pentru a crea fraților noștri din provinciile subjugate o soartă mai bună; nu suntem ținuți să ne manifestăm vederile noastre în această privință, nici să ne dăm aprecierea asupra proclamației în chestie, cu toate că însuși autorii acelei proclamații au în favoarea lor cel puțin buna intențiune de a fi voit să serve cauza Românilor, chiar dacă mijloacele întrebuițate de ei vor fi fost rele. Tot ce avem să spunem este că suntem cu desăvârșire străini de faptul acesta și că nu suntem nici instigatori, nici autorii acelei proclamațiuni. Dacă dar pentru faptul acesta ni s'a aplicat legea «*asupra străinilor*», rău și fără cale am fost condamnați pentru un fapt pe care nu l-am comis și nici Statul căruia guvernul român voia să-i dea o satisfacție n'a putut să fie satisfăcut prin pedepsirea unor inocenți.

Măsura luată în contra noastră este dar și nedreaptă și inutilă.

Vă rugăm deci, domnilor deputați, să luați în considerare aceste împrejurări și, convingându-vă de inocența noastră, să reparați, printr'un vot, eroarea ce s'a comis în privința noastră, permițându-ne de a reintra în țară, unde ne-am lăsat soțiile, copiii, părinții, surorile și alte rude, unde avem proprietăți și alte multiple interese, cari ne leagă de pământul țării, în țara în care am copilărit, am muncit și am suferit, în țara în care unii din noi avem morminte scumpe, în care zac copiii, frați, surori, unchi, mătuși și nepoți de ai noștri, în țara pe care am considerat-o și o vom considera totdeauna ca patria noastră, fiindcă e patrie a Românilor și noi suntem Români de sânge și simțiminte.

Vă mai rugăm să aveți în vedere că ne-am lepădat de mult de protecțiunea străină, că actele noastre de emigrare se află de mai mulți ani în archiva onor. Camere, împreună cu petițiile prin care cerem recunoașterea calității de cetățeni români, recunoaștere pe care Camera

numai din cauza multiplelor sale ocupațiuni nu ne-a putut-o acorda până astăzi, dar pe care nu ne îndoim că va binevoi să ne-o acorde acum.

Increzători în dreptatea noastră, domnilor deputați, ca unii ce reprezentați suveranitatea națiunii române, sperăm că ne veți redeschide porțile României cari pe nedrept ni s'au închis.

Sperăm că vă veți inspira de interesele generale ale românismului, ai cărui membri suntem cu toții și că veți zice:

«Dacă pe un român vinovat guvernul român n'ar trebui să-l gonească din țară, apoi cu atât mai puțin ar trebui să aplice această pedeapsă unor români inocenți».

Și în așteptarea verdictului d-voastră, vă rugăm, d-lor deputați, să primiți încredințarea deosebitei noastre considerațiuni.

Nicolae Ciurcu, Al. Ciurcu, I. Corneanu

Rusciuc, 27 Noemvrie 1885.

(După ziarul *Națiunea* din 26 Ianuarie 1885).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

